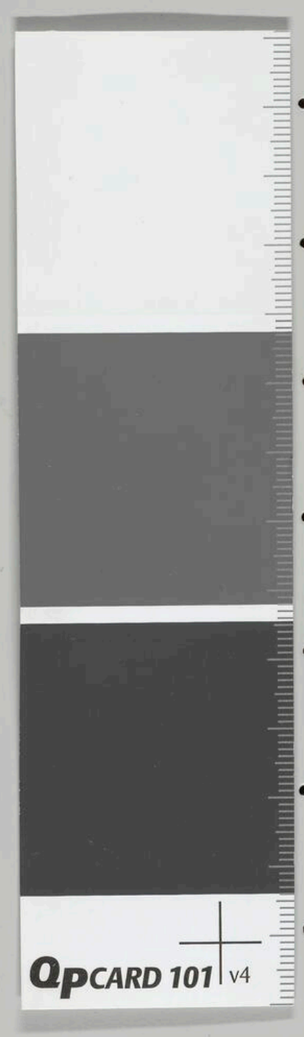

M/295

Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

D/67

Muzeum Fryderyka Chopina

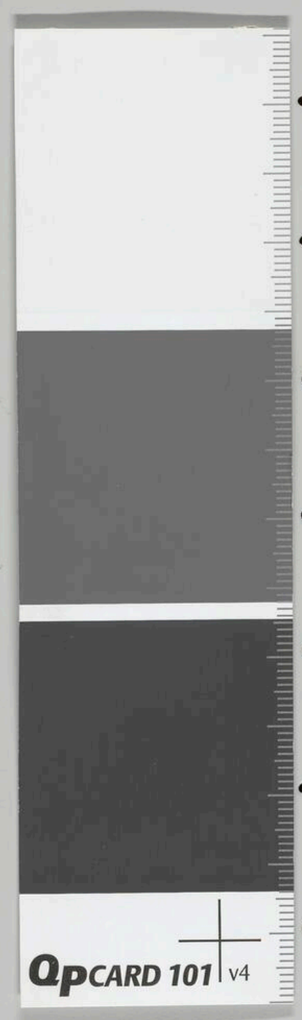
M/295

M/295

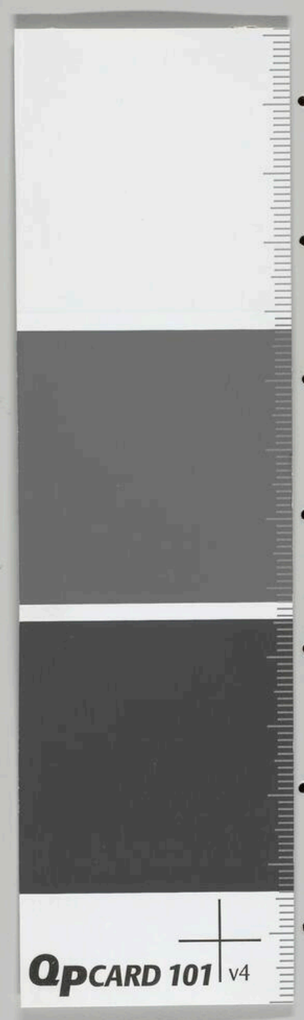
M/295

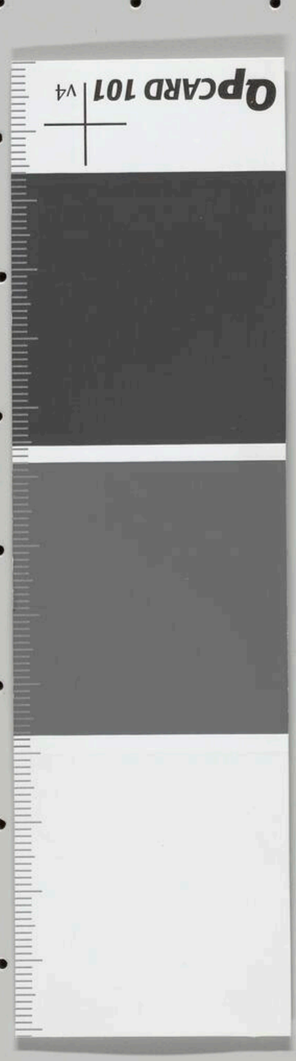

M/295

M/295

M/295

Wyklad Systematyczny

Zasad Muzyki na Klawikord Dzieło ofiarowane

Towarzystwu Królewskiemu Warszaw=

skiemu Przyiaciół Nauk

przez

karola Kurpinskiego.

Derektora Muzyki Teatru Narodowego Nauczyciela w Rządowey Szkole Muzyki Członka Towarzystwa krol: warsz: przyj: nad:

Wydane kosztem Fr. Klukowskiego y w iego Składzie Muzycznym przy Ulicy Miodowey pod Nro 489 w Warszawie iest do sprzedania.

Sztychował An. Stachecki przy Ulicy Dunaj pod Nro 147.

Przepisana przez Macieja Zaluckiego w Kolomyi

M/295

M/295

M/295

przedmowa

Pewny młody rozstrzepany, lecz ciekawy i żywego poięcia próżniaczek, chcący wszystko wiedzić bez zadania sobie ptacy do którey się przemislić nie chciał, stawał się często naprzykrzonym przez swoie nieskzerone zapytania które zadawał, nieważaiąc bynaymniey na zabrudnienia odpowiadaiącego innym przedmiotem. Jednego dnia, kiedy właśnie byłem zaięłym pisaniem tego dziełka, przyszedł (iak często zwykł) do mnie, a rozumieiąc zapewne że pisze list (do listów miał więcy ciekawości aniżeli do Książek) zbliżył się do stolika i zaglądał z boku. Oko iego padło naprzód na wyrazy, które spytał z wolna i z cicha, wźmy sobie za hasło cierpliwość i pracę, a prawdziwa piękność nagrodzi nasze usiłowania" — dosłrzegłem ze się zarumienił, i domyśliłem się, że ten wyraz piękność w innym brał znaczeniu, bo ia mówiłem o piękności w kunszcie. — pisałem dalcy nic niemówiąc, gdyż na ten raz nie byłem rad z iego przybycia. On milczał pogrążony w sobie. Po niejakiey chwili westchnowszy rzekł „Jakże byłbym szczęśliwy, gdybym mógł dokładnie znać muzykę, i dobrze grać na iakim instrumencie"! WPan życzyłbyś sobie posiadać wszystkie nauki, bez przykładania do nauk, — Bo nie ich trudność zraża. — Trudność zraża słabe tylko umysłe„. — „ Osobliwie nauka muzyki bardzo musi być trudną, gdy nawet iego wyrazu muzyka nierozumiem." — „ Niewim iakb WPan chciał mieć objaśnienie; czyli żądasz Etymologii iego wyrazu, czyli definicyi tego kunsztu?" — „ Nierozumim ani pierwszego ani drugiego." — „ Jest to WPana własna wina; chodziłeś od siedmiu lat do szkół, gdzie przecie uczą rozumieć wyrazy języków starożytnych, a niewiesz co iest Etymologia i definicya. Czyż WPan zawsze chcesz być do siebie podobnym? zawsze li będziesz czczą tylko chwytał wiadomość? Stryi a opiekun iego iest zatrudniony obowiązkiem sędziego, a przeto mało mu pozostaie czasu przynaglać WPana do nauk. Nie iestes bogatym, chcesz zieść nadal spuście jedynie na los szczęścia? A choćby ci i ło ślepo usłużyło, czyż się nie śmieią z bogatych nieposiadaiących nauk? Woyskowość nawet, czyż tylko odwagi wymaga? Niechcesz iy w niczym być kiedyś użytecznym krajowi iak prawy obywatel? Chcesz li w zgromadzeniu, wzorem wielu innych, popisywać się tylko uchwytnemi słowkami i przez to udawać uczonego? Powiedz mi WPan, bo ia pojąć nie mogę, iak można mieć chęć do nauk, a nie przykładać się do nich? — Młody mój kawaler odpowiedział zmałym wstydem, mówiąc: Nie ia sam iestem przyczyną tey opieszałości. Mój przyiaciel Pan R*, który iest o trzy lata starszy odemnie, zastawszy mnie iednego dnia przy nauce, począł się śmiać ze mnie; i po niejakiey naszey rozmowie powiedział, że „ kto ma otwartą głowę, nauczywszy się pisać, czytać, i nieco po francuzku, niepotrzebuie uczyć się niczego, dosyć iest przysłuchiwać uczonym i towarzyskim rozmowom, aby nabyć tyle wiadomości ile posiedzenia dobrego tonu wymagaią, że ciekawość zastępuie miejsce pracy naukowey" — „ a piękne kunszta? Zapytałem się Pana R*" — „ Tych niema potrzeby zgruntu posiadać; zostawszy to tym, którzy z tego rzemiosła żyią: dosyć iest wyciągnąć z jakiego Professyonisty (wypiwszy z nim parę szklanek wina) kilka rozpraw uwag, i zdań, aby z niemi wystąpić gdzie się pora wydarzy, i uchodzić za koneysera; a Amatorem każdey nauki, któż ci się mianować zabroni? Zas inne rachubne i suche nauki możesz bezpiecznie zostawić tym, co sobie maią za honor suszyć swóy mózg dla drugich: my zaś nasz zachowaymy zdrowym dla siebie." — „ Przyznaie się, że rada Pana R* trafiła mocno do mego serca, i od lat czterech aż dotąd byłem iey ślepo wiernym." — „ Tym sposobem WPan umorzaiłeś swoią głowę, a mozaika

M/295

OPCARD 101 | V4

ka zawsze iest [illegible], ehcąc zaś miec porządnie wgłowie i zdrową sądzic o rzeczach, trzeba porządnie odbyc
nauki„ — „ Ah poznałem ci ja wczoray, a dziś iasno widze ze tak iest wsamey rzeczy.„ — „ Cóż ci to takiego
wydarzyło W Panu wczoray?„ — „ Moy stryi wziął mię z sobą na wieczór do Państwa C* * słyszałem od wielu
ze ich corka starsza gra na klawikhordzie przesliczmie i spiewa iak aniol, bytem tedy ciekawy słyszyc ią. Wprzod
nim to nastąpiło, idąc za zgubną radą pana R**, ufny memu zbiorowi wyrazów muzycznych, i zapomniaw-
szy o skromności potrzebney młodemu, udawałem nietylko amatora ale i konessera, przybliżywszy się do kla-
wikhordu, przeziralem na nim leżące muzyczne papiery, ruszaiąc głową, przybąkiwałem niby z niechcenia:
chromatycznie ... anharmonicznie ... Powod dobry ... gorgi naciągane i. t. p. młoda i piękna wirtuoza, która,
iak mi się zdaie posiada oprócz muzyki i inne talęta i nauki, własny dowcip i własny rozsądek, słysząc mnie
przemawiaiącego do siebie, prosiła mnie abym co zagrał. Lecz ia wymawiałem się tym, ze więcey znam te-
oryą muzyki a nizeli praktykę.„ — „ A to dobrze! ... chciey mi też W Pan powiedzic, co to iest chromatyczność,
powod, kontrapunkt? bo często czytałam i słyszałam te wyrazy lecz ich niemogłam zrozumiec.„ — „ wywi-
iaiąc się z mego pomętu odpowiedziałem: „ to iest ... są to ... pewne wyrazy któremi ... których nawet ... mi-
stycznie stroże dobrego smaku muzykalnego wytłuszczyc rzetelnie nie są w stanie.„ — „ przecież ten co pierwszy
utworzył takie wyrazy, musiał ie dobrze rozumiec.„ — „ Tak ... zapewne ... Historia muzyki wywodzi to do-
kładnie, lecz zaręczam Pani, słowo honoru! dla Dam, mniey to iest potrzebnem„ — „ Mały uśmiech postrzegłem
na iey ustach, a ia uczułem zapłonienie.„ — „ Więc W Pan czytałes historyą muzyki?„ — „ Czytałem co kolwiek.
przez kogo napisana?„ — „ Prawdziwie ... nie przepominam sobie.„ — „ Wiesz zapewnie iest objaśnienie skąd może
pochodzic i co znaczy wyraz muzyka?„ — „ Tracąc przytomność i rumieniąc się co raz bardziey, odpowiedzia-
łem bez ładu „ iest to ... nauka ... spiewanie ... granie ... i ... „ po tey niedokończoney odpowiedzi, iuż nie us-
miech widziałem na iey twarzy, lecz politowanie, a z nim nastało między nami krótkie milczenie, które —
przerwał mój Stryiaszek prosząc Pannę aby spiewała, co uczyniła bez żadnego oporu, spiewała z takiem
uczuciem, którego opisac nie mogę, bo nadzwyczayne w mem sercu sprawiło wrażenie. Do spiewaniu chcia-
łem ... Starałem się powiedzic iey wiele grzeczności a bardziey prawdy, lecz mieszałem się ... niemiałem odwagi ...
brakło mi wyrazów ... oniemiałem, i tak byłem aż do końca. Powróciwszy do siebie, niespałem całą noc, myśląc
o zarazliwych zasadach Pana R**. — Powiedz mi W Pan czy niewiesz skąd Pan R** nabrał zdań podobnych?
Powiedział mi, że mu to często iego stara ciotka mawiała, stawiaiąc mu za przykład swego brata a iego wu-
jaszka, który z tym sposobem myślenia przypędził lat przeszło trzydzieście w naypierwszych zgromadzeniach.
Znam go bardzo dobrze; iest on wszędzie uważany iako oryginał z którego się bawic można, iego siostrzeniec
zczasem zastąpi godnie iego mieysce. W Pana zaś poięcie nie iest na podobne wzory przeznaczone: rozwijay
zarod tych uczuć szlachetnych które się w twem sercu odzywaią; odday się pracy naukowey, a staniesz się miłym
w posiedzeniach, użytecznym ludzkości, oyczyznie, spokoynym i rządnym u siebie, co nayważniey, dobrze wspomina-
nym w potomności.„ — „ Tak, ... przysięgam! ... życie moie podobne musi sławic.„ — Wyiskrzone oczy mło-
dzieńca, świadczyło o rzetelności i mocy iego zamiarów. Brawo Ignacy! ... wierz całym sercem ... iest Bóg ...
ten ci dopomoże ... w Jego imię działay, a nieztamiesz twoiey przysięgi. Znaydziesz zapewne otworzone zawodzie,
iak kardy złudzi, wiele trudności; ... bądź cierpliwym, mężnym i stałym, nadewszystko, walcz z złemi namię-
tnościami: do walki kardy odbywac musi, kto chce zyskac imię cnotliwego. Widzisz na mnie przykład nie iedeń;
jak

4

M/295

jak ulegánie popędliwym namiętnosciom przykre dla mnie rządziło stosunki. Strzez się podobnych błędów; bo dziś, Bogu dzięki, chociaż iestem już znacznie od nich wolnieyszym, a to zapomocą ciężkiey nad sobą pracy, iednak często się do mię odzywa ta prawda, że przyszłość iest przyczyną a teraźnieyszość skutkiem. Bierz się gorliwie do nauk: nagrodź czas utracony daremnie: odbądź szkoły, ia zmoiey strony udzielę ci naychętniey talentu iakim mnie Bogu upodobałosię obdarzyć, i wiadomości iakich ten kunszt wymaga. Zacznijmy nawet teraz.

Pytałes mnie co to iest muzyka? Wyraz Muzyka, według rozbioru godnego wiary P. Villoteau, składa się z syllab Mu i isike. U starożytnych ludów iako to u chińczyków wyraz Mu, u arabów Ma; u Egipcian Mâo môy, u Hebrończyków Maim, znaczył wodę, woda była przez nich uważaną iako początek czyli poczęcie wszystkiego, co świadczy znaczna liczba starożytnych pisarzy, a pomiędzy niemi i Homer mówiąc: Ocean iest „Oycem wszelakich rzeczy.„ *) Zrąd wyraz Mu znaczył także źródło, początek, Macierzyństwo, bez wątpienia i grecy z wyrazu Egipskiego môy, môys, utworzyli wyraz Maïa, co znaczy Matkę, rodzicielkie, karmicielkie, a może i łacinski ięzyk powziął zrąd wyraz Madidus, wilgotny, Mader czyli Mater **) po naszemu Matka czyli rodzicielka, nie idzie zatym żebysmy wnosić mieli iż Hebrończykowie, Egipcyanie i ich ościenni, uważali wodę iako siłę twórzą, uważali ią oni zapewne tylko iak moc rodną. Wierzyli iż oni w siłę nad siłami czyli istność wszechmocną, która natchnowszy te rodną władzę swem przedwiecznym światłem, zaszczepiła ogólny porządek, niszcząc na wieki nieład ciemnoty. Egipcyanie nazywali ią naywyższą siłę Jsis, inaczey Jesth, co znaczy mądrosc ożywczą; W mieście Sais, posąg pallady którą uważaną za to samo co Jsis, miał taki podpis „Ja iestem ten wszystkiem co było, co iest, i co będzie kiedys, (Plutarque de Jsis. et d'Osiris p. 319. H. trad. d'amiot) dla tego przerywano ią ieszcze Myrionymos, to iest, maiąca imion bez końca. Zbierzmy więc w iedno syllabę Mú czyli mau (źródło) i syllabe isike (ożywczey mądrosci) a utworzy się wyraz Músiké, przez skrucenie Musike, to iest, źródło ożywcze mądrości. Mogła u Egipcyan Muzyka być źródłem mądrosci, bo była zarazem filozofią, Poezją, Retoryką, Historią, Astronomią, Prawodawstwem, słowem, bo była zbiorem wszystkich nauk obeymuiących wiadomości nayużyteczniejsze i nayzgłębsze; i że nietylko była znaną, ale nawet doskonałą o kilka set, a może o tysiąc lat wprzódy u nich niżeli u greków, łatwo więc każdy domysli się, że wyraz Muzykę, po łacinie Musica, nie iest wyrazem greckiem lecz Egipskim, poznie dopiro grecy przez wyraz Mura chcieli wyobrazić i wyobrażali wszelką mądrość, i dla tego Poeci na wstępie dzieła wzywali Muz, iako bóstw ożywczych i tchnących nieograniczoną światłością. Lecz gdy nauka tonów, przez swóy wzrost, musiała, podobnie iak iey wszystkie siostry nauki, osobną torować koley, przez wieki stała się zupełnie inną od dawney, nie iest iuż Muzyka zbiorem nauk, lecz prawie oddzielną nauką. Dziś wykryślamy

*) Nawet pismo S. nic nie mowi o stworzeniu wody, mówi tylko że, na początku stworzył Bóg niebo i ziemię, a ziemia była pusta, i że duch Boży unosił się nad wodami wprzód nim się stało światło: dalej, że oddzielił Bóg wodę od wód, to zapewne znaczy iż oddzielił powietrze od wód, gdy o powietrzu także niema wzmianki, a wyrazy, wody nad ułwierdzeniem i wody pod ułwierdzeniem„ wyraźnie dowodzą różnosci iaka iest między powietrzem i wodą.

**) Zrąd zapewne i wyraz Materya czyli radność.

M/295

Opcard 101 v4

kreślamy ten kunszt w tych wyrazach: „ Muzyka iest wzruszeniem uczuć przez tony i takt. „ — „ Mogęż mieć wolność uczynić iedno zapytanie? Owszem panie Ignacy, pytam się o wszystko co żądasz mieć obiasnionem „ — iaki iest cel Muzyki? „ — „ Bawiąc, łagodzić i kształcić uczucia. Teraz ty mnie odpowiedz, co też wyniknie z ułagodzenia i wykształcenia uczuć? „ — „ ... Mnie się zdaie obyczayność czyli wzaiemne ostrożenie stosunków. „ — Dobrze panie Ignacy. Ta obyczayność staie się życiem kunsztownym czyli moralnem, które doskonali istnienie chrześcieństwa, widzisz więc że takowe życie iest ciągłym dostrajaniem tonów fałszywych i przykrych, do tonów czystych i łagodnych. Jest to szkoła pomnażaiąca liczbę artystów, składaiąca orkiestrę i chór chrześcieństwa, dalej do harmonia, nietylko daleką iest od urupełnienia, lecz z słabych ieszcze artystów złożona: słaby ten wysokie dzieło wykonywa, tak słabo, że jego całości nikt prawie zrozumieć ieszcze nie może. Lecz iest nadzieja, przyidzi kiedyś czas, że ona stanie się powszechną i doskonałą, a wtym urupełnieniu dopiro zrozumianym będzie ogromne dzieło Naywyższego kunsztownika. Tak iest ... życie moralne, czyli iak chrystus pan mówi: „ miłość bliźniego „ iest naytrudniejszym talentem, nayważniejszym kunsztem, nayużyteczniejszą nauką: Wszystkie inne talenta, kunszta i nauki, są tylko, i być powinne iego pomocnikami, a poznanie chrześcieństwa i natury, głównem ich prawidłem, dorna ieszcze ten ogólny kunszt niechybnie, wiele i mocnych przeszkod, lecz iak iedna osoba, tak ogół osób całego chrześcieństwa pomnąc na przyszłość, powinien być, i będzie zapewne, cierpliwym, mężnym i stałym, aby zasłużył na szacunek nayważniejszego Rządcy, Stwórcy harmonijnego składu tego ogromnego świata. „ — „ Czyliż rozwijanie moralności ma być konieczną pracą chrześcieństwa? „ — „ Nie inaczej, Pismo S. obiawia nam że sam Bóg działał przez sześć dni, (które według zgłębiania niektórych, znaczą sześć Epok obeymuiących miliony lat) nim nastał ten harmonijny skład natury iaki dziś widzimy i według tegoż pisma S. sam Stwórca przypatrywał się swoiey pracy czy była dobrą, a udoskonalićszy ią ogrom, utworzył nakoniec chrześcieństwa, obdarzył go własną wolą, wskazał mu sposoby działania na obraz i podobieństwo swoie, i zostawił go wśród natury samemu sobie. Więc uharmonijowanie chrześcieństwa, iest naszem własnem dziełem pod opieką nayważniejszego, Mistrz, udziela uczniowi tylko sposobu doskonalenia się, lecz uczeń według tego sposobu sam nad swoim wydoskonaleniem pracować musi. Chrześcieństwo może dopiro iest w trzeciey Epoce swoiey nauki, a owe perjody upadaiącey i znowu wschodzącey Bosko-ludzkiey świątłości, są, iakbyne wieczory i zaranki dni stworzenia świata „ ..... Tu nastało między nami, mimowolne milczenie. Po chwili przerwał ie Ignacy zapytaniem: „ Dla czego chrześcieństwo umierać musi? „ — „ Choć byś był tyle niepojęty, żebyś tylko to widział, że każdy dobry czyn twoiego jestestwa, staie się cząstką ogólnego czyli wiecznego czynu, iuż byś to uważać powinien za wieczne życie: bo choć imię twoie niknąc będzie po trochu w potomności i z czasem zupełnie zaginie, przecież działalność twoiey duszy data w społeczeństwie popęd następny działalności, a ta znowu dalszy i. t. d. Lecz wierz, wierz Panie Ignacy, ... iest inna nieśmiertelność, a w niey nagroda w miarę naszych złych lub dobrych czynów, tak nas uczy nasza czysta Religiia, która iest

M/295

ra iest zbiorem wszelakiey a dla nas niepoięley ieszcze, mądrości . . . Niech będą dzięki szanownemu i gorliwemu Kapłanstwu za chętnie podeymowane przez ośmnaście wieków trudy, wywodząc lud z ciemnych manowców na prostą drogę światłości Ewangelii. Bo upadku Państwa Rzymskiego, ktoż to ratował rodzay ludzki od wiecznej ciemnoty? Ktoż to Barbarzyńców złagodził? Ktoż to porbierał i chodował szczątki nauk? Kto podawał Rękę wszelkim Kunsztom i wynalazkom? Oto szanowni Pasterze błędnych na ówczas owieczek: oto ci Kapłani, którzy rozumieli swoie powołanie. Któraż to Religiia, oprócz chrześciańskiey wiedzie swe trzody do stopnia co raz wyższey oświaty? Któraż to Religiia oprócz chrześciańskiey wytępia niewolnictwo? Zaiste, wypełni się to, co Zbawiciel Bóg powiedział: przyidą czasy, w których poznaią wszystkie narody, że w Ewangelii tylko „ludy zbawienia swoie znaydą, i zwolna przyimą iey światło wspokoiu." Ten to nayuyższy Nauczyciel upewnia nas o nieśmiertelności Duszy, równie iak o dniu ostatecznym, w którym nastąpi sąd naszych czynów. Jego Boska mądrość widziała zapewne to, czego my poiąć ieszcze niemożemy. Zamiłasz, gdyśmy byli na oney rozległey równinie wśród której oko twoie dostrzegło zielonawey brzegu w pewney od nas odległości, przypomniy sobie „ oko moie niemogło go dostrzedz: miałżem ci przeto niewierzyć że go widzisz, dla tego że go mój wzrok niebył zdolnie doscignąć? Oprócz tego, cóż znaczy w człowieczym ten silny pociąg serca ku wysokości, a w występnym to ciężkie cisnienie ku otchłani? Daremnie wiele utrzymuie że to iest u mówienie. Ton fałszywy iest że tylko nieprzyzwyknieniem mego słuchu? a czysty, iest że tylko uroioną przyiemnością?.. nie... ton fałszywy, zawsze razit naturę ludzkiego słuchu a czysty, miłym zostanie na wieki. Mądry i cnotliwy Sokrat, w oczach ciemnego ludu musiał wypić truciznę iak zbrodniarz, lecz nawet ostatnie łzy iego serca, wybijały spokoynie chwałę Nayuyższemu. Dyonizyusz na szczycie swoiey tyrańskiey potęgi, zbliżaiąc się do kresu źle wykonanych swych dni, czemuż złorzeczył swemu przyznaczeniu?.. nie iest że to Echo górnego głosu nieśmiertelności które się wsercu ludzkim odzywa „ trzeba zdać rachunek?... Tak iest zapewne. Ufajmy naszey religii. Ten nowy zakon iest synem mądrości starego zakonu; w nim zrosła oświata terazniejszey Epoki; która powiększaiąc się, obeymie zwolna wszystkie narody; a pośredni Duch obudwóch zakonów, oświeci, utwierdzi i upięknii związek całego rodu ludzkiego.

Ale że niełatwy wysoką prawdę poznać może, przeto iey przysposabiaiącemi postańcami powinne być piękne kunszta, które powabem swoim tak łatwo zaymuią serca i umysły ludzkie: w ich czarownym ubiorze wszystko iest piękne, a prawda naypiękniejszą: tak iest... piękne kunszta mądrością natchnione, są naydzielniejszą ponętą do kochania się ludów, bez którego moralność byłaby martwą, powtarzaną, mądrością natchnione, bo mogą i łatwiey upięknić i rozszyrzyć zarazem iak ieden z Poetów mowi:

Que votre âme et vos moeurs, peintes dans vos ouvrages,
N'offrent jamais de vous que de nobles images,
Je ne puis estimer ces dangereux auteurs,
qui, de l'honneur et vers, infâmes deserteurs,
Trahissant la vertu sur un papier coupable,
Aux yeux de leurs lecteurs rendent le vice aimable.

M/295

Uporządkowanie i sprostowanie zasad każdey nauki, ułatwia poięcie, i mniey zaymuie czasu uczącemu się, a przeto, przyspiesza iey rozszerzenie w ogólności. W tym mniemaniu przedsięwziąłem napisać wykład systematyczny zasad muzyki na klawikord, ile że ten instrument może być uważany za ogólny, starałem się w tym dziełku, o znaczne skrucenie czasu tak przez iasne wskazanie zasad, iako też przez porządne stopniowanie w ich rozwinięciu, a nadewszystko przez łatwe i stosowne do młodego poięcia tłumaczenie się; oprócz tego, miałem na celu i to, aby wielu niebędących w stanie utrzymywać nauczyciela, mogło przy rozważney pracy uczyć do pewnego stopnia samych siebie a później i drugich. Młody mój przyiaciel Bon Ignacy, podchodzył z radością zrzymując o ułatwieniu i skróceniu tey nauki, prosił mię usilnie o wskazanie mu tego, jakoż ieszcze po naszey rozmowie wziął lekcyą, po której, pełen chwalebnych przedsięwzięć, odszedł. Iuważaney rzeczy, wcrasie mey orterolebney ieszcze nad tem dziełkiem przy rozmaitych przyszłodach, pracy, stale i chciwie odbywał swoie nauki, z wielkim w nich postępem, bywał często z swoim Stryiem u Panstwa W:: gdzie bardzo dobrze był uważanym: a młoda wirtuoza naybardziey z nim była rada grywać Sonaty na ortery ręce. Często mawiała żartem do niego (iak mi powiadał) że w nim widziała żywy obraz tey prawdy „im więcey kto nabywa wiadomości i talentu, tem więcey skromności.„

8

M/295

Rozdział pierwszy

O poznaniu Klawiszów, uczeniu się nót i Znaków zmieniaiących noty.

§1. O poznaniu klawiszów.

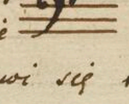
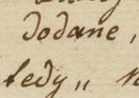
Niektórze nauczyciele Muzyki karzą uczyc się nót niedawszy wprzód poznac Klawiszów: iest to błąd niemały, gdyż uczący się niema tych nót do czego zastósowac, co sprawia iego pamięci wielką trudnosc która znacznie przedłuża czas iego nauki. Trzeba tedy uczniowi naprzód dac poznac Klawisze, owen sposób: Pokazawszy mu Klawisz leżący po lewey ręce przed dwoma krótkiemi klawiszami, powiemy mu, że ten klawisz nazywa się C. i że wszystkie klawisze znayduiące się przed dwoma krótkiemi Klawiszami po lewey ręce nazywaią się C. — Potem trzeba mu powiedzic że po C. postępuiąc w prawo, idą Klawisze podług nazwisk liter w alfabecie, C. D. E. F. G. Ostatnie zas dwa A. H. takwe są do spamiętania gdyż kazdy poczwszy rzecz mówi aha! Tu uczen łatwo postrzeże że wszystkich liter Muzykalnych iest tylko siedm, to iest C. D. E. F. G. A. H. należy go przytem zaraz nauczyć że Osmy ton który iest tego samego nazwiska co piwszy, inaczey nazywa się oktawa, i tak od C. do C. od D. do D. od E. do E. etc. etc. iest przestwór osmiu tonow czyli oktawy. Mozna by mu ieszcze powiedzic iak się nazywa piwszy i ostatni klawisz, a nic niewspominac o krótkich Klawiszach. Rozumiem że tym sposobem za piwszą lekcyą kazdy uczeń pozna dokładnie wszystkie długie klawisze.

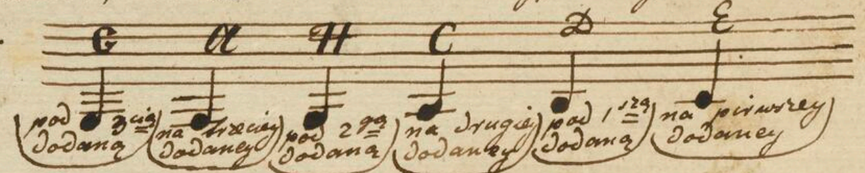
§2. O uczeniu się Nót.

Uwiadomi się ucznia że kazdy klawisz ma swoie Notę, że Noty mieszczą się na liniiach i pomiędzy liniiami, i że tych linii iest pięć. A ponieważ Summa klawiszow większa iest od Summy Nót mogących się pomiescic wtych liniiach, podzielono zatem całą Klawiaturę na dwa klucze to iest: Bazowy i Skrzypcowy; klucz Bazowy zaymuie prawie połowę klawiatury po lewey ręce, a klucz Skrzypcowy większą połowę klawiatury po prawey, co zależy od obszerności klawiatury, kazdy klucz ma ieszcze linie dodane, inaczey zwane przypisane.

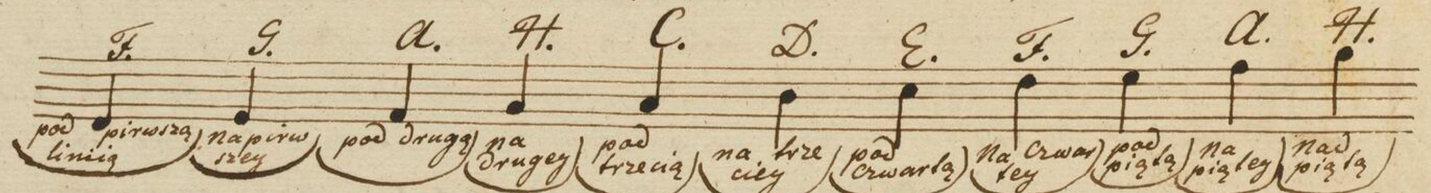
Przykł-

M/295

2. Przystąpiemy tedy do uczenia się nót klucza Basowego, czyli klucza lewey ręki. Oto iest klucz Basowy: Daley pokażemy uczniowi czztery liniie dodane i przestrzeżemy go zaraz że te linie dodane, rachuią się od góry a rachuiąc tym sposobem, znaydziemy notę na czwartey: Mowi się tedy „ na czwartey dodaney linii w Basie, iest F. iest to naypierwszy klawisz lewey ręki. Daley, stosownie do tey zasady mówi się.

Przy wymienieniu każdey noty, trzeba żeby uczeń pokazał zaraz klawisz do którego ta nota należy. Naylepiey będzie ieżeli mu się tylko po siedem lub osm nót, to iest po iedney oktawie zadawac będzie aby ie tym mocniy osadzit w pamięci. — Teraz trzeba go uwiadomic że linie proste rachuią się od dołu, i mowi się po prostu iak następuie.

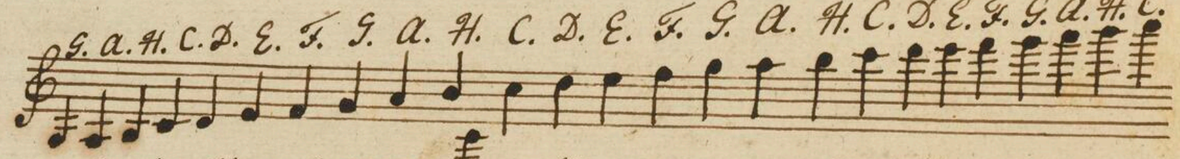

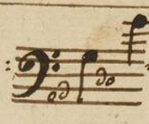
Linie dodane górne, rachuią się tak iak proste od dołu, mówiąc tym sposobem

Zostawmy uczniowi dosyć czasu aby dokładnie mógł się nauczyć Nót klucza Basowego: gdyż uczyć się prawie razem obydwoch kluczów, iego pamięć doznałaby wiele trudności, co przez bardzo długi czas mogłobymu tamowac bieg wczytaniu nót klucza Skrzypcowego ma się Jemiż samemi wyrazami i tymże sposobem uczyc, uwiadomiwszy iednak ucznia wprzod, że klucz Skrzypcowy poczyna się zdołu od tego g. iakie iest w Basie pod 5tą linią.

Klucz Skrzypcowy czyli Prawey ręki.

Otóż teraz trzeba uczniowi dac poznac ze w Basie oktawa ta: i w Skrzypcowym kluczu należy wspolnie do

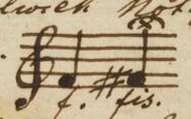
M/295

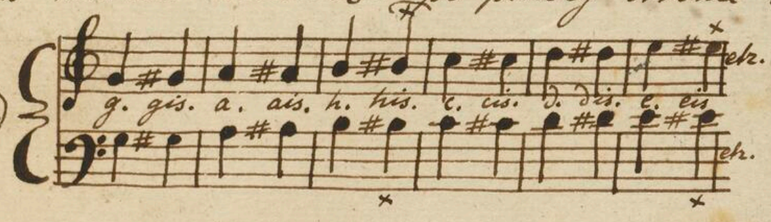
Do Klucza Basowego iako też i Skrzypcowego. Nayleppiey będzie ieżeli tey wpólnosci taki obraz wystawimy.

Gdy iuż Uczeń bardzo dokładnie nóty obóydwoch Kluczow nawet wyrywkowo wskazywac na Klawiszach umie, nietrzeba mu karac łychże Nót ułożonemi palcami wygrywac, iak wielu nauczycieli dotąd robiło, owszym, niech te Noty pokaznie na klawiszach iakiemi sam zechce palcami, aby tylko Klucz Skrzypcowy prawą a Basowy lewą Ręką, bo inaczy trawilibysmy Czas na niepotrzebnych rzeczach. Trzeba stopniami uczniá prowadzic, bo osobno chodzi Nauka Nót, osobno i poźniey Nauka Aplikatury czyli ułożenia palców.

§3. O znakach zmieniaiących właściwe Brzmienie Nót.

Wstęp. Lubo Ton iest brzmieniem, Klawisz narzędziem wzbudzaiącym to brzmienie, Nota zas obrazem tego obuyga, iednak pozwólmy sobie Klawisz i Notę nazwać ogólnie tonem. — Uczeń powinien teraz wiedzic że naprawey stronie znayduią się tony górne czyli wysokie, na lewey, tony dolne czyli niskie. Klawisz przyległy drugiemu Klawiszowi, iest względem niego pół tonem np. od F do E. iest pół tonu niżey. od H do C. iest pół tonu wyżey. F zas do G. lub do E. nisą względem siebie pół tonami bo się znayduią po między niemi przyległe krótkie Klawisze, ocrem zaraz iasniey mówic będziemy. 1.) Znak # nazwany krzyżyk (Dièse) znayduiący się przed iaką kolwiek Notą, podnosi iey brzmienie o pół tonu wyżey i zakończa iey nazwisko na is. przykład. to fis, iest przeległym krótkim Klawiszem po prawey stronie tonu F. i tak dalij.

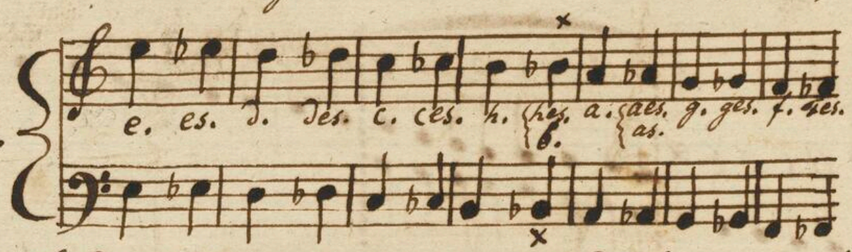
Przykład

Uwaga. Ponieważ przy H. i przy E nieznayduią się po prawey stronie przyległy krótki Klawisz, przeto Fis. zaymuie mieysce C. zas Gis. mieysce G.

2.) Znak

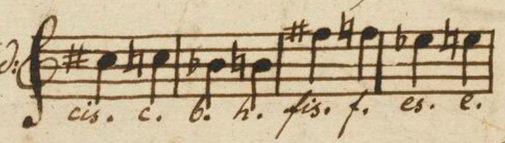
M/295

4. 2.) Znak b. nazwany bemol, zniża brzmienie o pół tonu niżey i zakończa nazwisko tonu na es.

Przykład.

Uwaga. Zamiast hes. iest zwyczay mówić be. a zamiast aes mów as.

3.) Znak ♮. Kwadrat (becarre) przewraca każdy ton na swoie naturalne mieysce i do swego naturalnego nazwiska.

przykład:

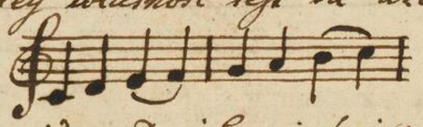
Tu trzeba dać postrzedz uczniowi że w Oktawie rachuiąc wszystkie klawisze, znayduią się tonów dwanaście.

Rozdział Drugi.

O melodyi Harmonii i Ruchu.

Wstęp: Cała budowla Muzyki składa się z tych trzech głównych części, Melodyi, Harmonii, i Ruchu. wybierania porządyn tonów tworzą Melodyią: czyli śpiew. Uderzania kilku połączonych razem tonów, tworzą Harmonią czyli zgadnosc razem połączoną śpiewów: Wymierzona długość czasu każdey nóty, tworzy takt czyli równe poruszenie.

§1. O melodyi.

Mocnobym upraszał wszystkich mistrzów Muzyki aby ten Paragraf dokładnie uczniom wytłuszczali: Na tem albowiem wspiera się cała nauka nietylko początkowey ale naywyższey Muzyki. — Melodyia zasadza się na siedmiu głównych tonach których Organ ludzkiego Ucha koniecznie wymaga. Tym tonóm dajmy nazwisko Gammy: A zatym na zapytanie: Co to iest Gamma? Odpowie uczeń: Gamma oznacza oznacza Siedem głównych tonów. Pyt: Jaka iest iey własność? Odp: Jey własność iest ta ażeby ton trzeci był przeległy czwartemu a to dwa razy wiedney Oktawie. np: Wszakże wiey gammie między C. i D.

znayduie się cis. którę się opuszcza, między D. i E. iest ieszcze dis, którę się także opuszcza, dopiero E. i F. to iest trzeci z czwartym są sobie przyległe i niczym nieprzygrodzone. Daley opuściwszy

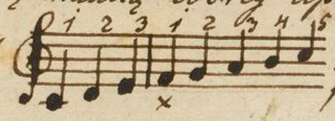
szy ieden pół- Lon prowadzisię druga połowa Gammy wtenże sam sposób co pierwsza.
Teraz dopiero uczniowi trzeba wytłuszczyc, że granie na Instrumencie utrafia się przez porządne ułożenie Ręki i palców, co nazywamy Aplikaturą. W tym względzie pięc rzeczy znayduiemy do uważania. 1mo Jakie ma byc siedzenie? 2do Jaka spadzistosc ręki od ramiona do łokcia? 3tio Jakie zgięcie ręki od łokcia do pięści? 4to Jakie położenie pięści i palców? 5to Jakie ma bydz przebieranie palcami?

Co do pierwszego. Uczeń usiadłszy przy Klawikordzie powinien miec prosto na przeciw siebie te dwa klawisze przytym trzymac się kształtnie iednak nie wymuszono.

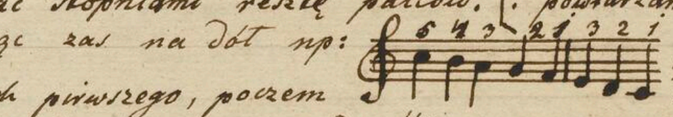
Do drugie. siedzic w takiey odległosci od klawiszów, aby część ręki od Ramienia aż do łokcia mogła spadac prostopadle: to iest; żeby łokcie niewychodziły ani na bok, ani wbyt, ani naprzód, wreście naprzód mogą się poddac cokolwiek.

Do trzecie. Siedzenie tak umiarkowane, aby oddział Ręki od łokcia aż do pięści niebył przymuszony wznosic się do góry, owszem aby mógł nadół cokolwiek spadac.

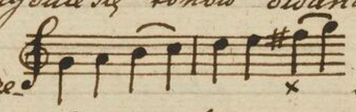
Do czwarte. Pięść wswym zgięciu niepowinna byc zwirzchu wklęsłą owszem nieco wzniesioną, a stawianie palców ani kiykowate, ani w stawach pozwiiane, ani wkońcu wygięte, lecz tylko dwa ostatnie stawy maią byc miernie zgięte. Pierwszy palec, to iest wielki, ponieważ o ieden staw mniey ma od innych, powinien tylko, ostatni staw cokolwiek przygiąć. Słowem, trzeba się wtym wszystkim wystrzegac natężenia i przesady. Nareszcie co do Istotney Aplikatury to iest przebierania palcami, stopniami trzeba ucznia prowadzic. Dla tego nim mu przepisze powszechne Reguły przebierania, możemy wteraźnieyszym stanie iego nauki przestac na następuiących odkryciach:

Gdy od pewnego tonu do iego Oktawy znayduie się Klawiszów Osm, a palcy u ręki mamy tylko pięc, przeto widoczna iest rzecz że, położenie ręki, po wybraniu kilku pierwszych Klawiszów, musi byc przemieszone. Gdybyśmy ią przynieśli po wyiściu wszystkich pięc palców np: albo Takowe przynoszenia Ręki czemiłyby mieznośne przerwy wciągu naszego grania. Łatwo więc dacie się widziec że musiano ułtadac palce tak, aby ręka zdawałasię bardziey płynąc iak przenosic się z mieysca na drugie. Toc to iest istotną nauką dobrey aplikatury, czyli płynnego grania. Zamiętaymy tedy dobrze, że idąc stopniami do góry przyszedłszy przez trzy pierwsze stopnie, trzeba na czwarty stopień podeyść pierwszym palcem, a dopiero po podeyściu, stawiać

M/295

Stawiac stopniami reszte palcow. [: powtarzam podeyść, gdyz należy się wystrzegac przenirzenia całey ręki:]
schodząc zas na dół np: przeszedłszy przez pięć stopni, przetożymy trzeci palec przez
wierzch pirwszego, poczem dokończymy reszte stopni: Te dwa sposoby przebieramia nar-
wiemy Odmiana przez podeyście i przez przetożenie albo krodzey podeyscie i przetożenie.
Więc następuiące Gammy powinien Uczeń wygrywać iuż utożonemi palcami, tak prawą iako też lewą
Ręką, lecz każdą z osobna, w ten sposób. Prawa.
Lewa.

Gdy obydwie z osobna ręce dobrze wprawi. Kazac mu obiema razem robic. Przykład.

Tym sposobem uczeń nietylko palce ale razem ucho wprawia, co bardzo wiele nadal stanowi. Nietrzeba mu zadawac Następnych Gamm dopóki poprzednich dokładnie niezrobi: Zyczyłbym zawsze pamiętac że „cierpliwosc skraca czas nauki: Niecierpliwość przedłuża przykrość", a gorliwość przebliża radość„ ale porzuciwszy moraly, mówmy daley o gammach. Powiedzielismy iuż wyżey że w Oktawie, rachuiąc wszystkie Klawisze, znayduie się tonów dwanascie. więc: gammę można zacząć od któregokolwiek tonu, niech będzie np: od G. Ponieważ własność Gammy wymaga ażeby tylko trzeci stykał się
z czwartym, potrzeba więc w drugiey połowie tey Gammy opuścić F. a uderzyć Fis. przelegle następnemu G. a zatem z przyczyny tey własności, Gamma z G, czyli Ton G. ma ieden krzyżyk.
z Tey że samey przyczyny Gamma z D. ma dwa krzyżyki. z A. ma trzy. etc. etc.
Chcąc przeyść wporządku przez wszystkie Gammy, czyli chcąc aby nam regularnie przybywało krzyżyków, trzeba zawsze następuiącą Gammę robić o piąty Ton od poprzedzaiącey. np: poprzedzaiąca Gamma była z G. Piąty zas ton w tey że Gammie będzie D. a zatem następuie do robienia Gammy z D.
i tak się postępuie daley ze wszystkiemi Gammami. Jest dobrze uważac ieszcze że krzyżyków będzie przybywac aż do szesciu, to iest do Gammy z Fis. Obaczmy to iaśniey.

Gamma

M/295

Gamma z G.

ma 1.

Ten sam układ palcy co w Gammie z G.

z D.

ma 2.

z A.

ma 3.

z E.

ma 4.

z H.

ma 5.

z Fis.

ma 6.

Należy nam się wystrzegać brania pierwszym palcem krótkiego klawisza, bo będąc sam krótkim, staie się niezręcznym wdosiągnieniu onego. wyiątki tey reguły poźniey się okażą.

M/295

8 Ton Dis. ponieważ w Oktawie C. iest środkiem, wszystkich tonów może mieć albo 6. krzyżyków [: iakeśmy iuż widzieli :] albo 6. bemolów, i kiedy ma 6. bemolów iuż się nienarzywa Dis. ale Ton Ges. odtąd zacznaią się gammy bemolowe uważaymy teraz że bemolów będzie ubywać.

Gamma z Ges. ma 6.

z Des. ma 5.

z As. ma 4.

z Es. ma 3.

z B. ma 2.

z F. ma 1.

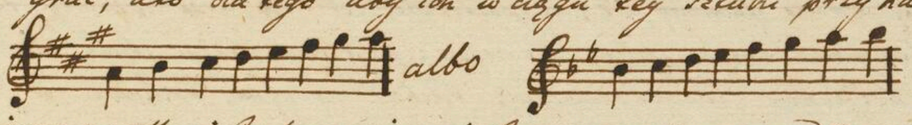
M/295

Dobrzeby było gdyby uczeń często bez nót wyszukiwał sobie sam te wszystkie Gammy, bo by ie prawdziwie teoryczne i dokładnie musiał zrozumieć, zalecaiąc mu zawsze aby przy wyszukaniu każdey Gammy, wzywał do niey prawdziwey Aplikatury tak w lewey iak i w prawey ręce. A nawet mógłby poźniy te wszystkie Gammy prowadzić przez dwie Oktawy np.

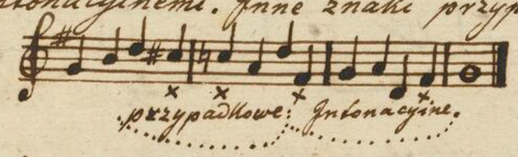

W ciągu Nauki o Gammach i poźniey w ciągu Nauki o Akordach, można by uczniowi kazać czytać różne Kombinacye czyli wyrywki Nót obudwóch Kluczów, przy końcu tego dziełka umieszczonych; aby tych Nót nietylko nie zapominał lecz aby wprawiał oko do co raz biegleyszego ich czytania. Lecz to czytanie i wskazywanie ich na Klawiszach niepowinno się ieszcze odbywać ułożonemi palcami owszem iakiemi sam uczeń zechce.

Każdą Gamme możemy nazwać Intonacyą. Każda Sztuka do grania, iest robiona z iedney z tych dwunastu Intonacyi [: któreśmy dopiero widzieli :] Trzeba tedy uczniowi wiedzieć że iest zwyczay wpisaniu nót klaść zaraz przy Kluczu tyle znaków [: to iest, tyle bemolów albo Krzyżyków :] ile ich się znayduie w Intonacyi tey Sztuki którą mamy grać, ale dla tego aby ich w ciągu tey Sztuki przy każdey nócie niepowtarzać.

Te znaki w kluczu, nazwiemy znakami Intonacyinemi. Inne znaki przypadkowo trafiaiące się w ciągu sztuki nazwiemy znakami przypadkowemi: np.

w Tym przykładzie znaki cis. i c. są przypadkowemi zaś fis. znakiem znayduiącym się w kluczu, czyli znakiem Intonacyinym. Możnaby uczniowi okazać różne Numera Sztuk przy końcu tego dziełka umieszczonych, i zapytywać się o Intonacyą każdey Sztuki, niewspominaiąc wcale o Tonach Minorowych.

Uwaga. Gammy, czyli Intonacye z długich Klawiszów, maią Krzyżyki, wyiąwszy Intonacyą z F. która ma ieden bemol. Intonacye z krótkich Klawiszów maią bemole, wyiąwszy z Fis Intonacyą która może mieć sześć Krzyżyków albo sześć bemolów. Intonacya z C. niema ani bemolów ani Krzyżyków.

O liczbie

M/295

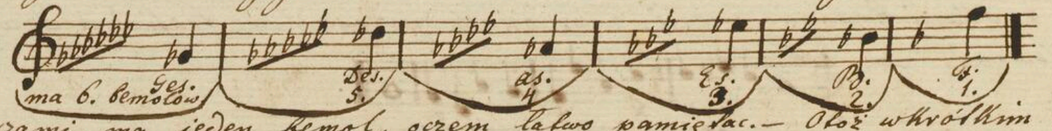
OPCARD 101 | V4

10 O liczbie większey nad sześć Krzyżyków i bemolów przypadkiem zdarzaiącey się, niepotrzebnieby m teraz wspomi-
nat: poźniey o tem.
Niezgrzeszyłbym także za rzecz potrzebną aby zatrudniaiąc ucznia uczeniem się na pamięć wiele ma znaków każ
da w szczególności Intonacya; iest bowiem mechaniczny sposób dowiedzenia się tego wiedney chwili. Nayprzód co
do krzyżyków: Krzyżyków dochodzi się przez Quinty [: Quinta iest piątym tonem w Gammie :] Zaczynaymy
od C. wytuszczaiąc iasno.

Na zapytanie kedy: jaka Intonacya ma naprzykład cztery Krzyżyki. — Powinien uczeń, rachuiąc tym dru-
gim sposobem od C. stanąć na tym tonie który ma cztery krzyżyki a znaydzie że to iest ton E. Niechże
zaraz dla przyłożenia się zrobi Gammę z E. a postrzeże że tak iest w samey rzeczy: i tak się dochodzi w
wszystkich tonów krzyżykowych. Teraz co do bemolów: przecież uczeń tyle może spamiętać że Intonacya
z Fis czyli z Ges ma 6. krzyżyków albo 6. bemolów. Niechże zaczyna rachować od Ges idąc także przez quinty:
naprzykład.

Okazałoby się iuż wyżey że E. chociaż znayduiące się pomiędzy dwiema Klawiszami, ma ieden bemol, ozrem łatwo pamiętać. — Otoż wtrzech tych czasie uczeń poymie cały Mecha-
nizm Gamm czyli Intonacyi zewszystkich tonów, Nadzieią dawniey lata trawiono, i niezmiernie obciążano
pamięć, co bardzo wstrzymywało bieg nauki, Zdawać się może że ten Paragraf rozciągnąłem za nadto
długo, ale niech sobie każdy przypomnie co powiedziałem wnim na wstępie, że na tem wspiera się cała
biedziela Muzyki. Wiem ia dobrze z kilkunastoletniego Doświadczenia, że niektórzy nauczyciele Muzyki.
chcąc okazać biegłość w swoiey nauce, daią uczniowi zamiast gruntownych początków różne Mazurki, Kon-
tradanse, Polonezy, daley zaraz Waryacye, uwertury i Koncerta etc. etc. Wiem i to, że mniey znaiące się
Rodzice

M/295

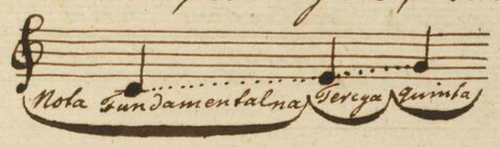
Rodzice lub krewni ucznia, bywaią zlego mocno uradowani, i że kazdy prawie uczeń zwiększą ochotą przyimuie takí rodzay nauki aniżeli naukę Teoryczną. Lecz Teorya iest zawsze źródłem światła każdey nauki. Kto zboczaiąc zley prostey drogi obiera odrazu drogę doświadczenia na pozór piękną lecz zwodniczą, ten poźniey musi przebywać tysiąc ciemnych i nieznanych sobie mieysc nareszcie zbłądziwszy w swoim zawodzie musi się cofnąć lub stanąć opodal świątyni Apolina w mieszkaniu fałszywey piękności. Stowem kto zbyt wcześnie i bez pracy chce poznać prawdziwą piękność, ten iey nigdy nieposzna. A więc weźmy sobie wtey dalszey drodze za hasło „Cierpliwość i praca" a prawdziwa piękność nadgrodzi i skróci nasze usiłowania.

Poźniey ale bardzo poźniey gdy iuż uczeń pozna dotychczasowe odkrycia, może sobie szukać inney wygodnieyszey i przyiemnieyszey drogi w swoim zawodzie, co może utworzyć nadal nową Teoryą. — Daymy teraz małe wyobrażenie o Harmonii a bardziey o pierwiastkowych Akordach.

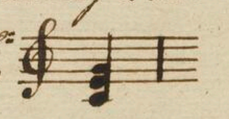
2. O Harmonii.

a bardziey o Akordach pierwiastkowych.

Pytanie: Co to iest Akord? Odp: Akord, iest to zgodność dwóch albo kilku razem uderzonych tonów.
Pyt: Z czego się składa Akord pierwotny? Odp: Składa się z Trzeciego i Piątego tonu w Gammie: inaczey z Tercyi i Quinty. np:

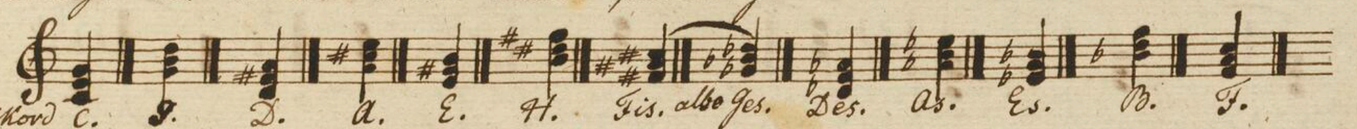
Te wszystkie razem uderzone tworzą Akord, np:

NB: Liczba Nót razem uderzonych pisze się w linii prostopadłey.

Widzieliśmy iuż nieraz że w Oktawie mamy wszystkich tonów dwanaście, a ponieważ z każdego można zrobić Gammę, z każdego też można zrobić Akord pierwotny.

Przykład:

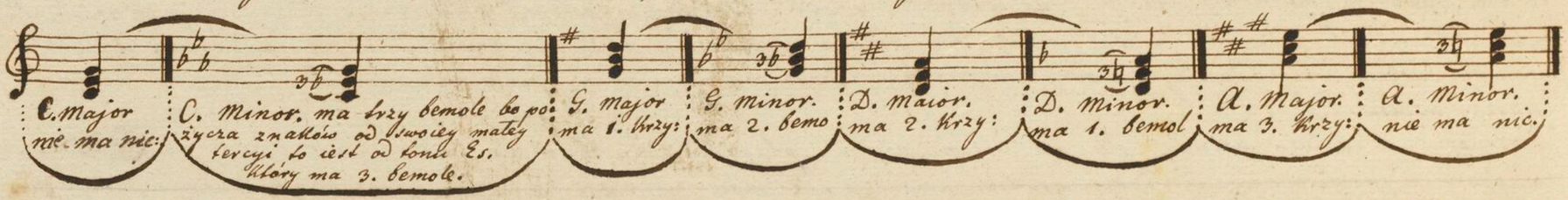
Dobrze będzie iżeli uczeń zrobi wprzód z tego tonu Gammę z jakiego chce mieć Akord, a dopiero niech złoży ten Akord:

Pytanie: Co naywięcey stanowi Akord pierwotny?

Odp: W Akordzie pierwotnym naywięcey stanowi Tercya, bo ta może być wielka albo mała a zawsze dobrze brzmiąca. — NB: Wten czas nazywa się mała kiedy iest opoł tonu niżey od tey cośmy powyżey szłyszeli. Przeto Akord pierwotny iest dwojaki, to iest Major [: z wielką Tercyą :] i Minor [: z małą Tercyą :]
Zaden

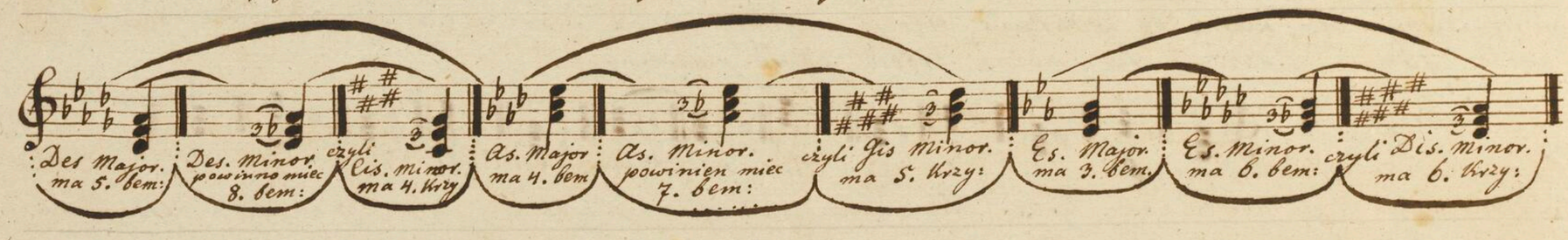
M/295

12.
Żaden ton minorowy niema swoich własciwych znaków lecz ie pożycza od swoiey małey Tercyi.
naprzykład: Ton E. Maior. wszakże ma swoie własne znaki, to iest cztyry krzyżyki. Lecz Ton E. Minor.
ma ieden Krzyżyk, bo ma za małą Tercyą ton G. który ma ieden Krzyżyk. Toż samo rozumie się o wszystkich
tonach Minorowych. Wż. liczba 3. daie tu poznac małą tercyą.

* Dwa bemole przy iedney nocie, czyli bemol podwóyny, zniża brzmienie tey Noty o caly ton, i tak w tym przykładzie, iiż zamiast h. trzeba brac aż a, czyli podwóyne be. To podwóyne be. wyraża się wpisaniu albo przez dwa bemole razem przy iedney nocie, albo przez ieden wielki i przekreślony bemol ♭. Częste bywaią zdarzenia w których Kompozytorowie. Muzyki bądz z fantazyi bądz z Istotney potrzeby kładną większą liczbę nad sześć krzyżyków i bemolów, co się wykaże poźniey.

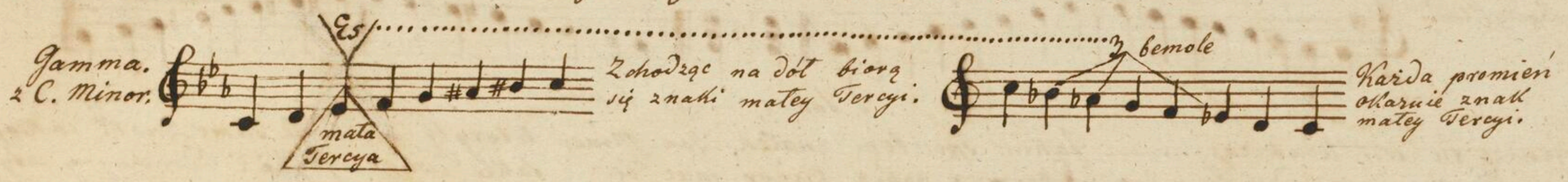

Teraz

M/295

Teraz musiemy ieszcze pomowić o Gamach Minorowych. — Gamma Minor robi się do góry tak iak Gamma Major, wyiąwszy to, że zamiast wielkiey Tercyi bierze się Mała. np:

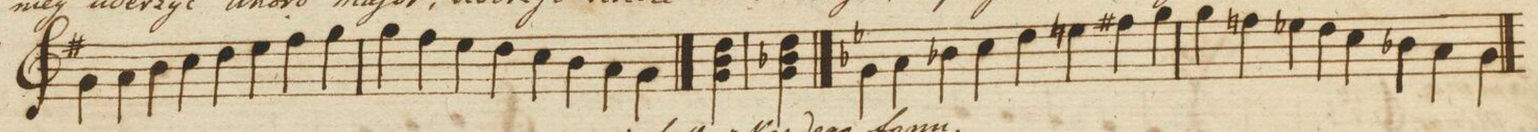
(O niektórych wyiątkach pochodu tonów w Gammach Minorowych wspomnę w drugiey części mego Dzieła pod tytułem Budowla harmoniczna /: Basse generale :/)

(*) Krzyzyk taki x. podwyższa o cały ton.

Poznawszy

M/295

14 Poznawszy tedy akordy i gammy Minorowe, powinienśi uczeń tym porządkiem wprawiać: Zrobic naprzod gamme Major, po niey uderzyc akord Major, uderzyc ieszcze akord Major, a potym zrobic gamme Minor; naprzykład.

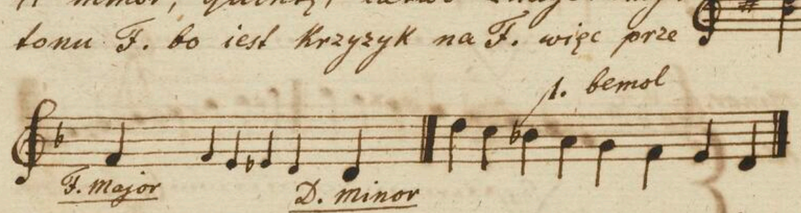
i tak z każdego tonu.

Jeszcze tu iest iedno zapytanie: Jakim sposobem znaleść Ton Minor któryby miał te same znaki co Major? np: D. Major ma dwa krzyżyki; Jakiż Minor miec będzie także dwa krzyżyki? Odrachujmy cztyry półtony na dół od tego tonu który ma dwa krzyżyki to iest od D. a znaydziemy że to iest H minor które ma także dwa krzyżyki. np.

Gamma na dół z H. minor, okaruie znalli które miał D. Major.

Przybierzmy do znalezionego H, to D. od którego rachowalismy, a będziemy miec małą tercyą do akordu H minor, Quintę, łatwo znaydziemy. Wszakże wtym akordzie nie mogę przebrac za quintę tonu F. bo iest krzyżyk na F. więc przeberam Fis. — Wezmy ieszcze inny przykład.

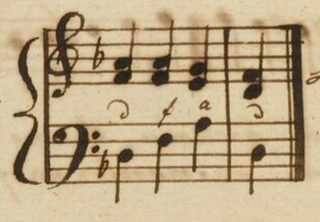
Gamma na dół z D. minor, pokaruie ten sam znak który się znayduie w F. major.

I tak postępuie względem wszystkich Intonacyi.

Uczeń tedy niepotrzebuie uczyc się od razu napamięc wiele kardy Minor ma znaków, bo powyższym Mechanizmem łatwo tego doydzie: To tylko ieszcze bywa uczniowi trudnem do poznania, z iakiego tonu iest sztuka, czy z Tonu Major, czy minor? Ale iereli iuż dosyc iest oberznanym z akordami, i iereli iuż ma dosyc wprawione Ucho, pozna to zaraz po pierwszym uderzeniu czyli zaintonowaniu. Niechże np: uczeń sam pozna z jakiego tonu iest rzecz następuiąca, czy z F. Major czy z D, minor?

Mnie się zdaie że łatwo postrzeże po pierwszym akordzie że to iest z F. Major.

Następuiąca zas Łatwo pozchona że iest z D. Minor.

I tak

M/295

I tak się przekonac można o wszystkich innych Tonach.— Nim zakończe ten Paragraf, winiłem ieszcze wspomnieć że, znana iuż nam iakakolwiek Gamma Major lub Minor, nazywa się Gammą Diatoniczną: a następuiący pochód narwiemy Gammą Chromatyczną do Którey wprawiac palce obu rąk bardzo uczniowi zalecam, nayprzód z osobna, potem razem.

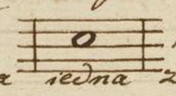
Gammę chromatyczną: wprawiaiąc palce: można zacząć od iakiegokolwiek tonu i naiakim kolwiek tonie można ią skończyć; a nawet można ią zacząć iedną ręką od nayprzewszego klawisza w basie, i przeszedłszy całą klawiaturę, wrucić się nadół tymże sposobem. Tak się mogą wprawiac palce obudwóch rąk.
O Gammie Anharmoniczney niewidzę potrzeby wspominać; iakoteż o przewrotach akordów i przewrotach Gamm Diatonicznych: w Drugiey części moiego dziełka, ciekawy uczeń znaydzie potrzebne obiaśnienie, gdyż nadmieniąc otem teraz musielibyśmy się znacznie rozwinąć, a może i tak przydługo trzymaliśmy go przy akordach i Gammach. Teraz potrzeba mu dac poznać Ruch czyli Tempo, iaszcze inaczey mowiąc. Tykniénie czyli Takt.

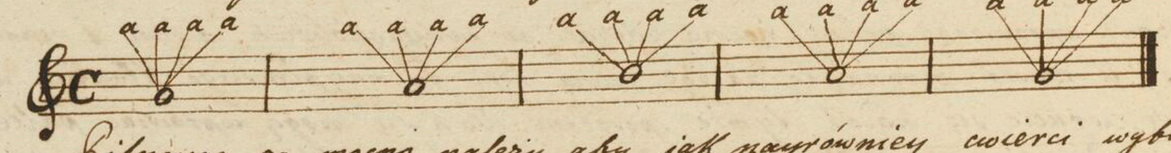
3. O Ruchu i wymiarze Nót.

Byt: Co to iest Takt? Odpow: Jest to równe poruszenie. Można to uczniowi dać poznać wten sposób: Kazać mu zrobic cztery rowne uderzenia ręką o rękę, wymawiaiąc z każdym uderzeniem iedno a np: a – a – a – a –
Byt: Jaki iest znak Pierwotnego czyli Całego taktu? Odp: Znak pół-Koła C w tym pierwotnym takcie poznaiemy wszelki rodzay Nót i ich wymiar.

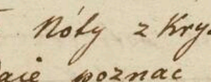
Byta:

M/295

Pyt: Na wiele części dzielisię takt pierwotny? Odp: Na cztery części. Potey odpowiedzi kazac uczniowi powtórzyc znowu też same równe uderzenia co popierwszy. Potym pokazawszy mu Notę białą ohrągłą powiemy mu że ta nota nazywa się cała Nota, i dla tego ma takie nazwisko że sama iedna zaymuie caly ieden Takt /: Takty wpisaniu oznaczaiąsię przez Kryski prostopadłe :|— a ponieważ ten takt dzieli się na cztery części, więc ta cała Nota ma wsobie cztery części, to iest: trzyma się od pierwszego uderzenia dopáty, dopóki się niewymowi cztery razy a—a—a—a. NB. Należy pierwsze a wymowic razem z uderzeniem Klawisza tey Noty.— Dobrze będzie dla ucznia, gdy iedną ręką uderzy Notę na Klawiszu a drugą wybiie równe części tey Noty: przestrzegaiąc go, aby pierwsze uderzenie obudwoch rąk było iednoczesne i mocnieysze od drugich: a chcąc aby się w pewny ciąg ruchu wprawiał, niech tym sposobem przeydzie przez kilka całych nót: np:

Silnowac go mocno należy aby iak nayrówniey cwierci wybiiał.

Białe Noty z kryską u spodu lub na wirzchu. nazywaią się pół-tony: Gdzi tedy samo nazwisko daie poznac że iedna taka nóta zaymuie tylko pół taktu czyli dwie cwierci a—a: że dla złożenia Całego taktu potrzeba dwóch takich Nót: a ponieważ iedna ma wsobie dwie cwierci i druga dwie ćwierci, więc obydwie dopiero składaią cztyry ćwierci czyli caly takt np:

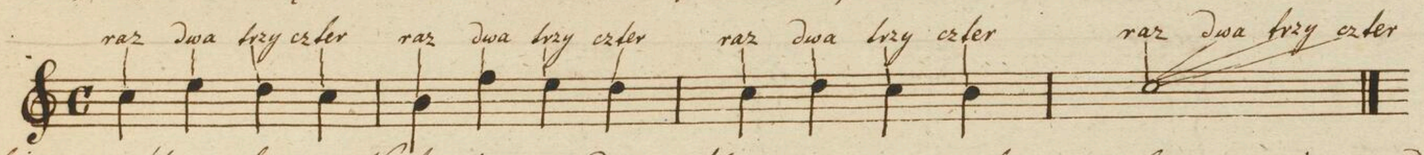

Dolgd idąc za radą Pestallozego karatem wymawiac na każdą ćwierc a—a—a—a. bo wymawianie tego a mniey iest zatrudniaiącym i równieyszym w wymawianiu a niżeli rachowanie, raz, dwa, trzy, cztery, Ale gdy uczeń wprawi się iuż cokolwiek wrówne poruszenie, może sobie zamiast wymawiania tego a, rachowac każdą cwierc przez wyrazy, raz, dwa, trzy, czter; /: mowię czter, dla uniknienia dwoch Syllab bo iedna Syllaba iest nieiako uderzeniem taktu :/

Noty czarne nazywaią się cwierc Noty: tych mamy wiednym takcie cztery, to iest: tyle ile iest

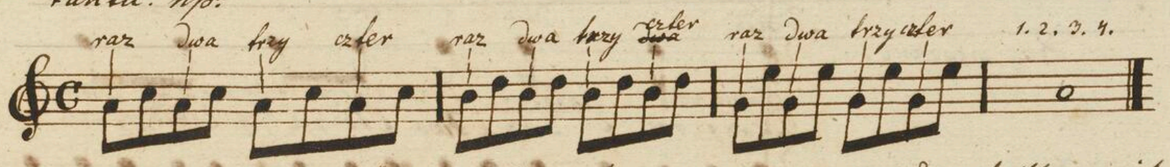
M/295

iest części w takcie; więc na każdą ćwierć taktu udarza się iedna np:

Dotąd poznaliśmy nóte wolne: Następuiące prędsze nóty są wiązane: te mogą być raz-wiązane, dwa-razy wiązane, trzy-razy, cztery-razy, a nawet pięć razy wiązane, lecz my mówić będziemy tylko o raz-wiązanych i dwa razy wiązanych; reszta obiasni się poźniey gdy tego potrzeba będzie, ile że progressya (postęp) tey rachuby daie się w Teoryi łatwo sama z siebie poznać, lecz w praktyce staie się trudnieyszą przez swoią zdrobniałą szybkość.

Noty-raz-wiązane nazywaią się Osemki zprzeczyny że ich ośm idzie na ieden takt, czyli po dwie na iedną ćwierć taktu. np:

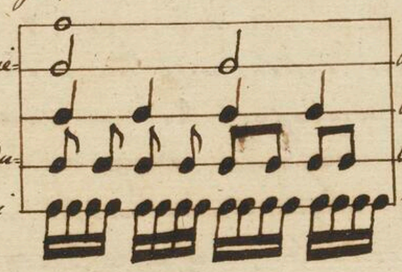
Noty-dwa-razy-wiązane nazywaią się Szesnastki, z tey że przyczyny że ieden takt, ma ich wsobie szesnaście, czyli po cztery na iedną ćwierć taktu np.

Powtórzmy to inaczey /: patrz na następuią :/ Tablicę.

Tablica pierwotnego Taktu czyli całego Taktu, dzielącego się na cztery części, z rodzaiem nót i ich wymiarem.

Niech uczeń uderza iakkolwiek klawisz, wymawiaiąc dużemi literami głosno a małe cicho tylko iak nayrowniey i podług nót: np:

Raz - dwa — trzy — czter-
Raz — dwa — Trzy — czter-
Raz — Dwa — Trzy — Czter-
Raz i dwa i trzy i cztery
raz i raz i dwa i dwa i trzy i trzy i cztery cztery.

albo

M/295

albo też wten sposób: Noty niech uderza a Słowa niech wymawia: np:

Cała nota (powtarzam ieszcze) wytrzymuie zadane cztery równe uderzenia, to iest: zaymuie sama iedna cały czas oznaczony iednem taktem: Mieści wsobie pół-notów 2. Cwierć notów 4. Raz wiązanych 8. Dwa razy wiązanych 16. etz. etz.

Pół-nota zaymuie połowę iednego taktu, więc ich potrzeba dwie na cały ieden takt. Kaźda pół-nota mieści wsobie cwierć notów 2.— raz wiązanych 4.— a dwa razy wiązanych 8.—

Cwierć-Nota zaymuie cwierć taktu, więc ich potrzeba cztery na złożenie iednego całego taktu. Kaźda cwierć-nota ma wsobie raz wiązanych 2.— a dwa razy wiązanych 4.—

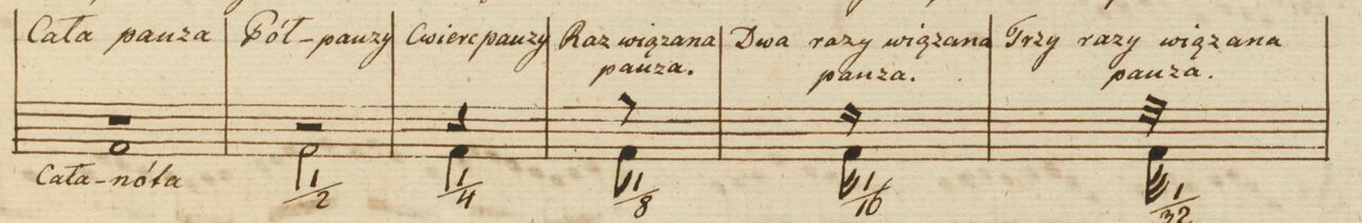
Raz wiązana czyli Osemka, zaymuie osmą część taktu, więc takich potrzeba Ośm na złożenie iednego całego taktu, Kaźda raz wiązana ma wsobie dwa razy wiązanych 2.

Dwa razy wiązana czyli Szesnastka, zaymuie szesnastą część taktu, a zatem potrzeba takich szesnaście na złożenie całego taktu: Kaźda dwa razy wiązana mieścić wsobie może, trzy-razy-wiązanych 2. etz....

Tu

M/295

Tu trzeba dac poznać uczniowi rodzay Pauzów. Pauza iest to Nóta milczęca, która się słyszyć niemoże tylko rachować. Tyle iest rodzaiów Pauzów ile iest rodzaiów Nót: np: Cała pauza tyle zaymuie czasu w milczącym ruchu, ile go zaymuie cała Nóta: Pół-Pauza tyle ile pół-nóta; Cwierć pauzy tyle ile cwierć nóta; Raz wiązana pauza tyle ile raz wiązana nota etc. etc. Ich postac iest prawie taka:

Teraz może uczeń rozpocząć granie przez 7 następuiących Lekcyi wziętych ze Szkoły Pleyela, zapytawszy się go wprzód z jakiego one są tonu? a po odpowiedzi powinien zrobić Gammę i Akord tego tonu.

M/295

V
Lekcya.

VI
Lekcya.

VII
Lekcya.

Daymy teraz poznac uczniowi co to iest Synkopa. Otoż w Bierwotnym czyli całym takcie dzielącym się na cztery części Pierwsza Nota nazywa się w uderzeniu mocna nota, Druga zas słaba nota, Trzecia nota znowu staie się niejako pierwszą a zatem mocną notą, Czwarta tak iak druga staii się znowu słabą notą.

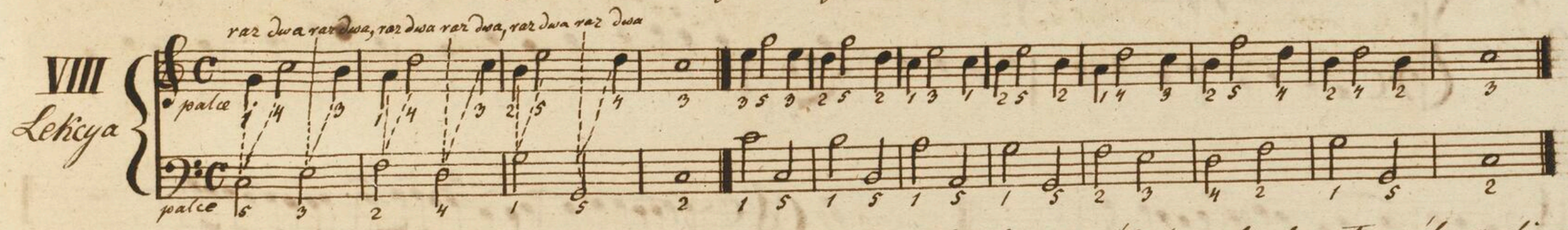
np: mocna słaba mocna słaba inaczey Raz Dwa Raz Dwa uważaymy

M/295

Uważaymy tedy dobrze że: Druga nóta w takcie ieżeli się przetrzemnie przez następuiącą trzecią czyli znowu niby pierwszą notę tegoż samego taktu nazywa się Synkopa, a wtedy iey uderzenie musi być mocne:

To można poznać lepiey w następuiącey Osmey Lekcyi, w którey prawa ręka ma Synkopy.

Z tego względu możemy powiedzić ogólnie, że każda pierwsza iakakolwiek nóta /: czyli to cała nóta, czyli połnóta czyli też raz-wiązana etc: etc:/ mówić ieszcze raz, Każda pierwsza iakakolwiek nóta iest mocną nótą, a druga iest słabą. A zatym każda druga nóta przetrzymuiąca następuiącą pierwszą notę iest Synkopą. NB: Synkopa składaiąca się z dwóch nót, oznacza się na piśmie przez łuk ⁀. Który sprawia to, że te dwie nóty maią tylko iedno uderzenie, to iest: pierwsza się uderza a druga bez uderzenia przetrzymuie się tylko: np:

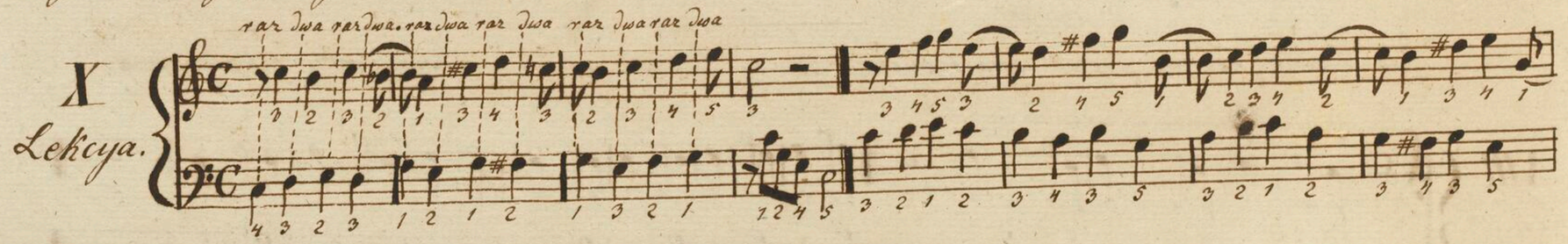
To można poznać lepiey w następuiącey Dziewiątey Lekcyi, w której Lewa ręka ma Synkopy.

M/295

22 W Lekcyi **X**. Każde uderzenie lewey ręce trzeba uważać za pierwsze, a wprawey Ręce każde uderzenie za drugie, to iest: lewa ręka uderza pierwey a potem prawa. Uważać należy że wprawey ręce ostatnia nota pierwszego taktu spada się przez tuk ⁀. z pierwszą notą następuiącego taktu, zatem pierwsza nóta następuiącego taktu nieuderza się tylko się przetrzymuie. więc łatwo poiąć można że w tey Lekcyi wszystkie noty prawey ręki są Synkopami. np:

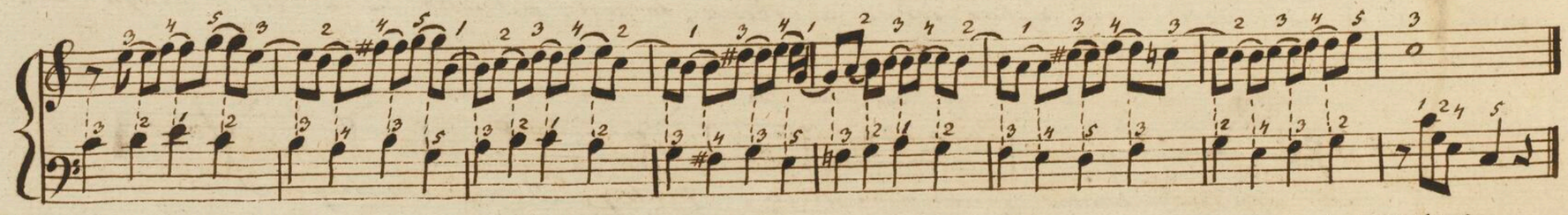
X
Lekcya.

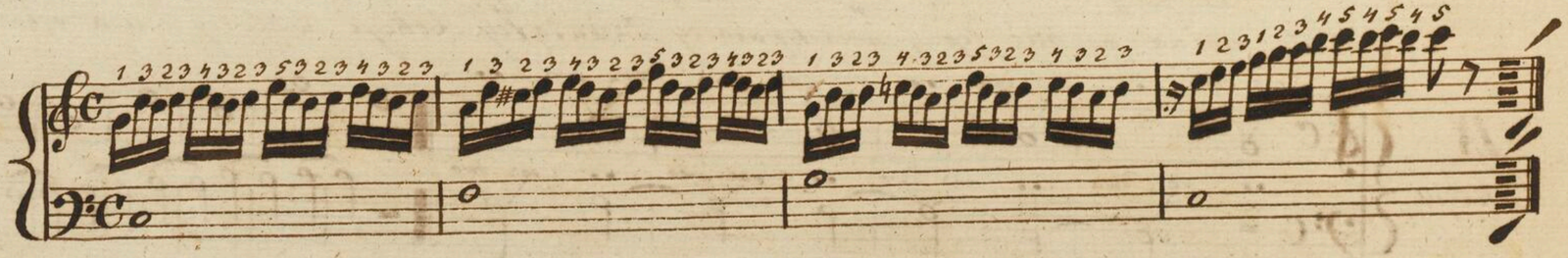

można by to iaśniey wytłoczyć w ten sposób:

XI.
Lekcya.

M/295

XII
Lekcya.

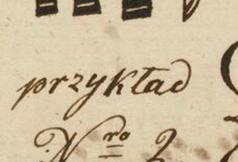
M/295

24 Wspomniec tu wypada o kropkach przy nótach. Kropka przy iakiey kolwiek nocie, nadaie tey nocie połowe więcey wartości np: Bół_nóta ma wsobie ćwierc nótów 2. a z kropką ma ich trzy. | ♩. ♪ ♪ | agdzie się znayduie ćwierc_nótów trzy, tam znayduie się raz wiązanych 6. a dwarazy_wiązanych 12. ocrem z pierwotnego takiu powinnismy iuż mieć dobre wyobrażenie. Tupniech sobie uczeń przepomni cośmy mówili o znakach Intonacyinych i o znakach przypadkowych na karcie 9. i niech się dowie że znak przypadkowy /: iako to przypadkowy bemol lub krzyżyk :/ rozciąga swoie działanie na cały ieden takt, to iest, dopóki wtym takcie nienastąpi becare czyli Kwadrat: iak widziec można w takcie czwartym powyższego przykładu że przy iednym ♯. iest krzyżyk, a przy innych chociaż niema krzyżyków, iednakże biorą się za fis. bo ten pierwszy krzyżyk, wszystkie ♯. ile ich tylko iest wtym takcie, zamienia na fis, dopóki się nietrafi na kwadrat.

przykład Nro i.

Trafia się też często że przy iedney nocie znayduią się dwie kropki. w takim razie np: ćwierć nota ma wsobie raz wiązanych trzy i pół, to iest, i iedne dwa razy wiązane, czyli dwa razy wiązanych siedm. Toż samo rozumieć się o kropkach przy pauzie.

przykład Nro 2.

Proszę pamiętać że nóty pisane w linii prostopadłey uderzaią się razem. Do tych Lekcyach trzeba ucznia obiasnic że spierwotnego czyli Całego takiu wynikaią wszystkie inne które nazwiemy taktami częściowemi. np:

Ten takt 3/4 dzielący się na trzy części nazwiemy trzy_ćwierciowym. Łatwo uczeń postrzeże że w takcie trzy ćwierciowym. Cała nóta mieścić się niemoże. Największa Nota wtym takcie iest: Bół_nota z kropką, zaymuiąca ćwierć nótów 3. rozwiązanych 6. dwarazy wiązanych 12. etc:

przykład Nro 3.

Od tąd przed rozpoczęciem nauki iakiey kolwiek sztuki, trzeba ucznia zapytywac, z jakiego tonu sztuka? czy

M/295

Czy to iest ton Major czyli Minor? Na wiele części dzieli się takt? Jaki ruch? /: Tempo :/ prędki czy powolny? oprocz tego mieh uwaza wciągu sztuki na wyrazy expressyne naprzykład p. znaczy piano czyli cicho. — f: znaczy forte czyli mocno. — dwa pp: pianissimo bardzo cicho. — dwa ff. fortissimo. bardzo mocno etc: — Trzeba aby uczen zawczasu poznawał ducha wyrazów expressyinych, których Rejestr alfabetyczny znayduie się przy końcu, zwytożeniem ich znaczeń, wkażdey więc potrzebie może się uczeń do niego udać, — Nim przystąpiemy do nauki następuiącego Polonezu winiemem nauczycielowi zalecić, aby pomniał napowyższe przestrogi uważał przytem na pomiar not, na nole z kropkami na wszystkie pauzy, na łuki oznaczaiące Synkopę, aby podczas pauzów, palce na klawiszach nie rozstawiał, i wprzebieraniu ieden po drugim podnosił, aby uważał na układ palców, i na znaki zmieniaiące tony, przytem obiasnić go że znak taki =‖= znaczy powtórzenie całey części. —

Polonoise. Taniec polski Moderato. ruch umiarkowany.

Nro 4.

Trio.

Trzecia część

da Capo to iest: z początku aż do znaku.

M/295

26

Takt $\frac{2}{4}$ dzielący się na dwie części nazwiemy dwu-ćwierciowym. Łatwo dostrzedz można że w takim takcie, największa nota iest pół nóta – zaymuiąca /: iak zwyczaynie :/ ćwierć nótek 2. raz wiązanych 4. dwarazy – wiązanych 8. etc:

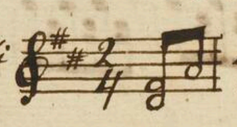
Dumka Ukraińska /: Andante :/ ruch czyli pochod zwyczayny, więc nieprędki.

Nro 5.

W następuiącym krakowiaku niech uczeń uważa że 1.) w lewey ręce czyli w Basie znayduią się nóty klucza skrzypcowego, dla tego że Basowe nóty tak wysoko nie dochodzą, a choćby mogły doyść, liczba linii dodanych zaćmiłaby wiele mieysca i zaciemniałaby czytanie: 2.) niech uważa że przez znak takt 4. unika się wpisaniu powtarzania iednych że nót: iest to skrócenie pisarskie, lecz w wykonaniu ten znak każe wygrywać takież same nóty iakie są przed znakiem, słowem: iest to obraz poprzedzaiących nót.

np:

3.) Gest ieszcze inny znak skracaiący, takt wygrywa się tak:

Krakowiak /: allegro :/ wesoło żywo.

Nro 6.

Takt $\frac{3}{8}$ dzielący się na trzy małe części, nazwiemy trzy – osemkowym taktem. W tym takcie naywiększa nóta iest ćwierć – nóta z kropką, zaymuiąca raz wiązanych 3. dwa – razy – wiązanych 6. ek:

Cantabile

M/295

/: Cantabile :/ spiewnie więc nieporędko.

27

№ 7.

Dolce
tagodnie

W następuiącem Walcu niech uważa że naypierwsza nóta chociaż niewypełnia całego taktu, jednak iest oddzielona od taktu następuiącego: złey przyczyny nazwiemy ią odbitą. — Niech się oraz dowie i otem pamięta, że odbita może się składać z jedney nóty, z dwoch, i z kilku nót, aby tylko niedopełniały całego pierwszego taktu.

/: Tempo di Wals :/ ruch walca ma się rozumieć porędki.

№ 8.

to iest zporządku aż od znaku

35

M/295

Takt $\frac{6}{8}$ Dzielący się na sześć małych części, a raczey na dwa większe podziały, nazwiemy, sześć-cremkowym takt-tem. Zaymuie on wsobie dwa takie $\frac{3}{8}$ takty. — Największa nota wnim iest, pół-nota z kropką, lub dwie ćwierć noty z kropką, raz wiązanych trzy i trzy, czyli 6: dwa razy wiązanych sześć i sześć, czyli 12: Co okaże następuiący Nr 9 w którym zechce uczeń uważać, że w niektórych iego mieiscach, Nóty prawey ręki przychodzą do linii klucza Basowego, i wtedy uważaiąc się za Basowe, należące do prawey Ręki: A nóty lewey ręki przychodzą także do linii Klucza Skrzypcowego, i równie uważaiąc się za Skrzypcowe należące do lewey ręki:

Sanatina /: Mała sanatina :/ Andantino /: nieco prędzey od Andante :/

Nr 9.

M/295

W. Znak taki 𝄐 korona, Fermata inaczey nazywamy zatrzymanie, to iest że nota z taką Koroną niema żadney rachuby, i wytrzymuie się tak długo iak się podoba, rownież Pauzy z Koronami są nieograniczonem milczeniem.

Takt 9/8 dzielący się na dziewięc małych części, a raczey na trzy większe podziały, nazwiemy dziewięc osemkowym taktem. Zaymuie on wsobie trzy takie 3/8 takty. Mieści wsobie pół-notę z kropką z ćwierć notą z kropką; raz wiązanych 9. dwa-razy wiązanych 18: ete:... iak okazuie Nro 10.

Arietka czyli Spiewka z Operą Hilary Allegretto zwawo to iest, nie tak wesoło iak allegro.

Nro 10.

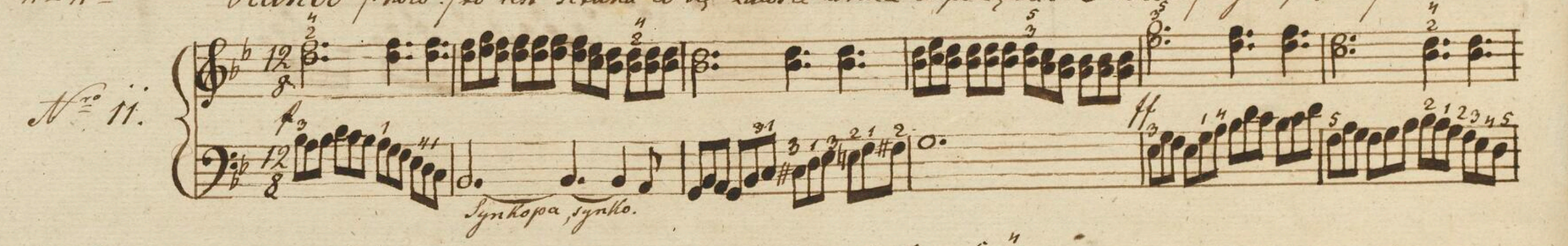
W. Znak taki 8va stoiący nad notami, każe grać oktawą wyżey te wszystkie nóty, nad któremi iest przeciągniony, to iest: do pókiż się nie napotka znaku loco, który znowu każe grać nóty na ich własnym mieyscu.

Takt

M/295

Takt $\frac{12}{8}$ dzielący się na dwanaście małych części, a raczej na cztery większe podziały, nazwiemy dwunasto-ośemkowym taktem. Zaymuie ón cztery takie $\frac{3}{8}$ takty. Mieści w sobie całą Nótę z kropką: dwie pół nóty z kropką; cztery zaś nóty z kropką: raz wiązanych 12. a dwa razy wiązanych 24. Co wykaże następuiący

№ 11. **Rondo** /: koło :/ to iest sztuka co się zawsze wraca do początku. **Vivace** /: żywo prędko :/

Synkopa, synko.

M/295

loco

decresc:

rallent:

31

Tempo 1mo

ff

dolce

decresc:

rallent:

f

Tempo 1mo

Coda /: za koncremie :/

crescendo

ff

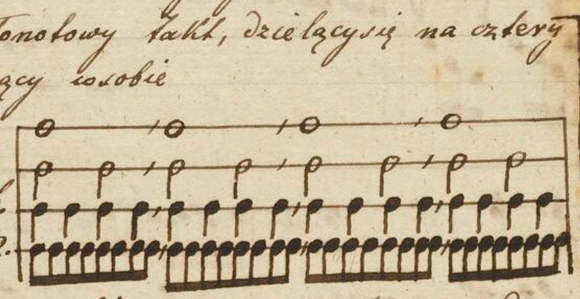
M/295

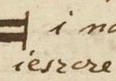
32

Oprócz tych taktów któresmy dotąd poznali, są ieszcze inne których dawniey używano, a które wolerazniey szych czasach bardzo rzadko lub wcale nie są używanemi. Taktowe są:

1.) $\frac{4}{1}$ Cztero-całonotowy takt, dzielący się na cztery części i mieszczący wsobie

Całych nót — 4.
pół notów — 8.
ćwierć notów — 16.
raz wiązanych 32.

Notę mieszczącą wsobie cztery całe nóty, tak dawniey wyrażano i nazywano ią longa. notę zaś zaymuiącą połowę tego taktu, to iest, dwie całe nóty wyrażano tak i nazywano ią breva. Tenże sam takt może się ieszcze nazwać szesnasto-ćwierciowy, $\frac{16}{4}$

2.) Dwu całonotowy takt $\frac{2}{1}$ dzielący się na dwie części zaymuie wsobie, Całych nót — 2.
pół notów — 4.
ćwierć notów — 8.
raz wiązanych 16

Notę zaymuiącą cały takt ieden takt narzywano breva, i wyrażano ią iak wyżey. Tenże sam takt może się ieszcze nazwać ośmio-ćwierciowy $\frac{8}{4}$

3.) Dwa półnotowy takt 2 dzielący się także na dwie części, iest tym samym co pierwotny takt, z tą różnicą, że iego nóty prędszy ruch maią. Wyraża się inaczey tak ¢, Nóta zaymuiąca ieden taki takt iest:

Zwyczayna Cała nóta
Zaymuiąca pół-notów 2.
Ćwierć notów — 4.
Raz-wiązanych — 8.

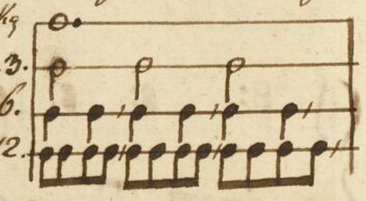

4.) Trzy cało-notowy takt $\frac{3}{1}$ Dzielący się na trzy części zaymuie wsobie
Jedne breve z całą nótą
Trzy całe nóty —
Sześć pół notów —
dwanaście ćwierć notów
24 raz wiązanych —

Tenże sam takt może się ieszcze nazwać dwunasto ćwierciowym $\frac{12}{4}$

5.) Trzy pół-notowy takt $\frac{3}{2}$ Dzielący się na trzy części ma wsobie Całą nótę z kropką
pół notów — 3.
ćwierć notów — 6.
raz-wiązanych 12.

6.) Sześcio-ćwierć nótowy takt $\frac{6}{4}$ Dzielący się na dwie części zaymuie wsobie Całą notę z kropką
pół notów z kropką 2.
ćwierć-notów — 6.
raz wiązanych — 12.

7.) Dziewięcio ćwierciowy takt $\frac{9}{4}$ dzielący się na trzy części ma wsobie Całą notę, z iedną pół-notą z kropką

8.) Dwunasto ćwierciowy takt $\frac{12}{4}$ dzielący się na cztery części mieści wsobie.

Tych wszystkich taktów, tak w tych czasach używanych iakoteż zaniedbanych przez niepotrzebne rozwolnienie ich obrazi, iest taka paralella: W tych wnaszych czasach używane, są tu oznaczone krzyżykiem x

Dzielą się na cztery części.			na Dwie części.			na trzy części.	
1.) $\frac{4}{1}$ albo $\frac{16}{4}$		longa	1.) $\frac{2}{1}$ albo $\frac{8}{4}$		breva	1.) $\frac{3}{1}$ albo $\frac{12}{4}$	
2.) $\frac{12}{4}$			2.) $\frac{6}{4}$			2.) $\frac{9}{4}$	
3.x) $\frac{12}{8}$			3.x) $\frac{6}{8}$			3.x) $\frac{9}{8}$	
4.x) C			4.x) $\frac{2}{4}$			4.x) $\frac{3}{4}$	
5.x) ¢	to samo ale prędzey		5.x) 2			5.) $\frac{3}{2}$	
						6.x) $\frac{3}{8}$	

Łatwo tu postrzedz można, że w Naturze dwa są tylko poruszenia, iedno parzyste, drugie nieparzyste: to iest, iedno potróyne, drugie podwóyne, poczwórnego osobno nielicząc gdyż ono iest dwarazy podwóyne. /: O rozniączych się Taktach podwóynosci i poczwórności, niepotrzebuie bym teraz wspominał:/

Teraz

M/295

Teraz iest czas powiedzić, co są Tryole, po naszemu troyki? Jeżeli na pewną część taktu, zamiast dwóch nót weźmiemy aż trzy, nazwiemy je troyką. Może ona być troyką dwa razy wiązaną, raz wiązaną, ćwierć nótą &c. etc:... Wz: znak taki 3 Oznacza troykę.

Mazurek

Nro 12.

prawa

lewa

Dymże sposobem wykonywaią się inne troyki np: raz wiązane.

Nro 13. /: Stary Taniec Szląski :/

Inny Przykład:

Nro 14.

Toż samo w troykach ćwierć – nótnych.

Nro 15. Takt alla breva, nazwano allabreva, iego nóty powinne być żywo grane.

Jezeli iedna ręka ma troyki a druga dwoyki, to iest: gdy Uczeń ma podzielic trzy noty między dwie noty, niepodobno mu będzie inaczey postąpic jak tylko, na pierwszą dwoieczną, odłożyc, dwie troieczne, a na drugą dwoieczną, iedną troieczną: iak okazuie następuiący przykład:/: i wtedy dwoyki muszą dogadzac troykom aby niepsuc ich rowney płynności. NB. Niechcąc z bytecznie rozciągac dzieła, i naprożno zabierac czasu, przesłaniemy na krotkich przykładach.

/: Spierwsza taheerna :/

Nro 16.

Ten Bas miec będzie następuiące poruszenie:

Poznieyy powinien się uczeń wprawiac żeby troyki tak dzielic między dwoyki, aby iedne i drugie wswoim sposobie byty rownemi, to iest: żeby dwoiek nieutrapkowac iak wtym drugim dopiero widzianym Basie. Jezeli iedna ręka ma ćwierki a druga troyki, czyli, gdy uczeń ma podzielic cztery noty między trzy noty, niech sobie postąpi według następuiącego przykładu.

Nro 17.

I tu powinien się uczeń starac aby ćwierki i troyki każde wswoim sposobie ile możności byty rownemi. Jezeli dwie troyki złączą się wiedno, wtedy nazywac się będą szostkami np:

Nro 18.

NB. tylko raz wiązane.

M/295

Szóstki: dzielą się rozmaicie według towarzyszenia iakie maią, iednak trzeba się starać aby były równemi.

np: Andante. Preludium ſ: przegranie :ſ

Wypada mi tu wspomnieć w ogólności o rozmaitych znakach, zwyczaiach i przypadkach iakie w czytaniu nót rozmaitych napotkamy.

1mo O notach przewiązanych.

Jakakolwiek nota przywiązana, uderza się tyle razy ile takich wiązanych w sobie mieści: np:

Cała nota raz przywiązana mieści w sobie razwiązanych 8. tyle się też razy powinna uderzać, to iest, uważać się ma zupełnie za osm nót razwiązanych:

Gdyżeli cała nota iest dwa razy przywiązana, uważać się ma za czesnaście nót dwa razy wiązanych:

I tak w proporcyi swoiey, każda przywiązana nota: np. raz przywiązana pół nota uderzy się razy 4. a dwa razy przywiązana, uderzy się razy 8. etc:

Ćwierć nota raz przywiązana uderzy się razy 2. dwa razy przywiązana, razy 4. — trzy razy przywiązana, razy 8. —

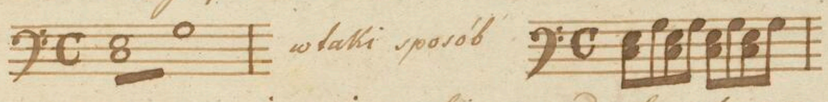
Raz przywiązana pół-nota z kropką uderzy się razy 6.—
Dwa razy przywiązana: — razy 12.

Ćwierć nota z kropką raz przywiązana, uderzy się razy trzy.
Dwa razy przyw: razy 6. trzy razy przyw: razy 12. etc:

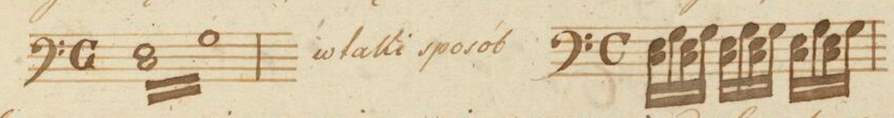
Te wszystkie przewiązania możemy nazwać ruchem wybitym.

M/295

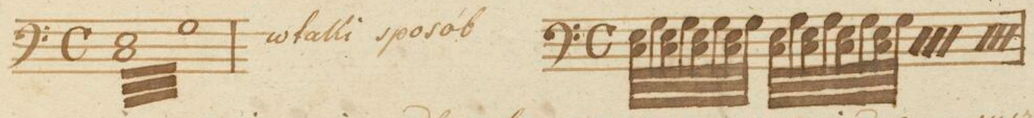
Są ieszcze przewiązania a raczey związania któreby się mogły nazwać ruchem wahadlnym, z przyczyny przeważywania się ręki wczasie takowego wykonania. — w Ruchu wahadlnym, gdy całe nóty są raz związanemi, maią wsobie cztery poruszenia.

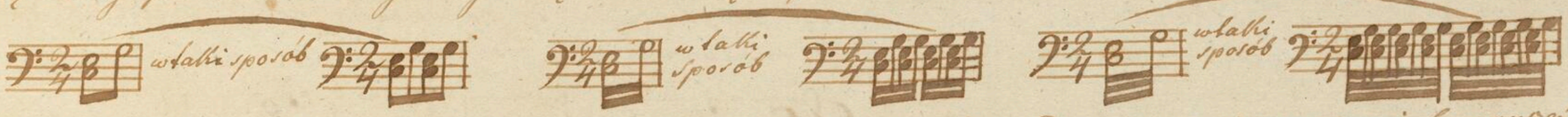
Jezeli są dwa razy związanemi, maią wsobie osm drobnych poruszeń, a cztery znaczniejsze.

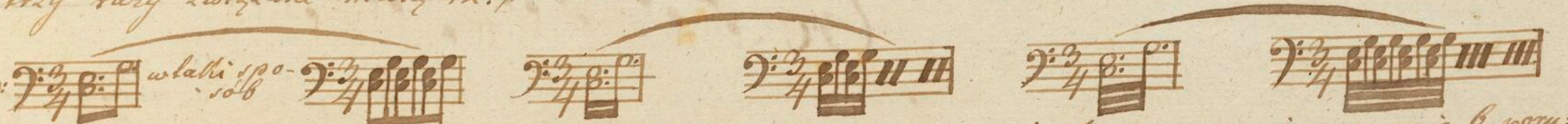
Jezeli zas są aż trzy razy związanemi, maią szesnaście drobnych poruszeń, a cztery znaczniejsze: Wten czas, ruch wahadlny nazywa się trzęsącym /: tremolando albo, tremando :/

np:

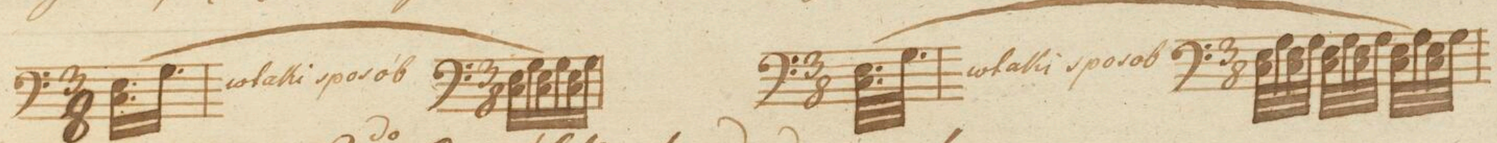
Gdy półnoty są raz związanemi, maią według tey samey proporcyi dwa poruszenia; dwa razy związane maią cztery poruszenia. — trzy razy związane, maią 8. poruszeń.

np:

Gdy pół nóty z kropką są raz związanemi, maią trzy poruszenia: — dwarazy związane, maią 6. poruszeń. trzy razy związane maią 12. poruszeń.

np:

Gdy cwierc nóty z kropką są dwarazy związanemi, maią trzy poruszenia: trzy razy związane maią 6. poru:

np:

2do O nótkach dodanych

Czyli o upiększeniu.

Wiemy od dawna że są liniie zwyczayne i liniie dodane: są także nóty zwyczayne i nótki dodane: te ostatnie służą do upiększenia pierwszych. A chociaż wiele iest rodzajów nótek dodanych,

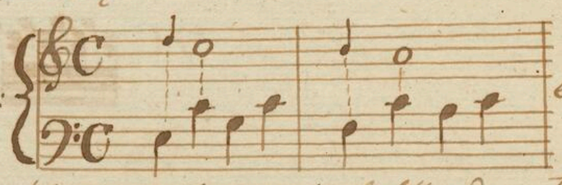
M/295

Danych, i każdy rodzay ma osobne nazwisko, wszystkie iednak rodzaie dodatków, nazwiemy ogólnie upiększeniem. — Pół nótka, dodana do całey nóty zaymuie iak zwyczayna pół nóta dwie ćwierci takiż: a przeto, całą nótę zamieni również na pół-notę, z tą tylko wgraniu różnicą, że dodana nótka uderza się mocniey, a następuiąca główna nóta słabiey i z oderwaniem od klawisza tyle przy końcu iey wartości. ~ ~ ~ np:

Ćwierć nótka, dodana do całey nóty, staie się zwyczayną ćwierć nótą, a przez to zamieni całą notę na Półnotę z kropką to iest: na trzy-ćwierciową.

np:

Raz wiązana nótka, dodana do całey nóty, przytrąca się tylko do całey nóty, i uderza się z nią ledwo nie razem: tym bardziey dwa razy wiązana nótka dodana.

np:

To cośmy powiedzieli o dodanych nótkach do całych nót, rozumie się zarówno o nótkach dodanych do pół nótów, ćwierć notów, razwiązanych, etz: Słowem, pamiętać tylko tyle potrzeba, że iakiego iest wymiaru nótka dodana, taki też i wymiar zaymuie wotalicie, i tak, ćwierć nótka dodana, uważa się zawsze za ćwierć notę: raz wiązana dodana, również za raz-wiązaną etc: ... a wmiarę nótki dodaney zymuie się wartość nóty głowney. NB. pamiętać zawsze należy, że nótki dodane mocniey się uderzaią od nót głównych:

np.

Tatkowy

M/295

Takowy rodzay nóteк dodanych nazywaią Niemcy /: Vorschlag :/ Który moglibyśmy nazwać po polsku Poprzed-
nikiem.— Poprzednik może się składać z iedney nóty lub kilku. Np: Jeżeli poprzednik iest trzy-
nótny lub dwu-nótny wtedy, głowna nóta uderza się mocniey od niego.

Andantio

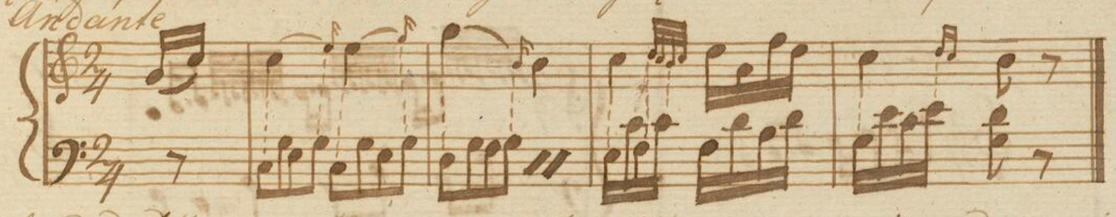
np:

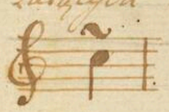
Są także nóteczki dodane, nie przed, ale po głównych nótach, takowe nazywaią po niemiecku
/: Nachschlag :/ po polsku Posuwnik, z przeczyny że on posuwa swą głowną nótę ku dalszey Melodyi
lub ku zakończeniu: a poprzednik opieraiąc się na swoiey głowney nocie, może z nią pozostać w miejscu.
/: iako ostatni takt powyższego przykładu :/ Np. Posuwnik uderza się słabiey od nóty
głowney /: wyiąwszy posuwnika czteronótnego który się uderza mocno :/—

Andante

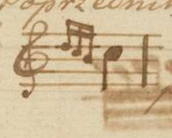
np:

Niemcy dzielą dodatki na rożne nazwiska, które my opuścimy, gdyż w istocie niemasz iak tylko
dwa powyższe rodzaie, to iest: Poprzednik i Posuwnik, a nawet i te chciałbym nazwać ogólnie upiękieniem.
Kompozytorowie maią zwyczay w pismie używać czasem zamiast nóteк dodatkowych, znaków wyobra-
żaiących te upiękienia. np: Poprzednik trzy-nótny wyobraża się przez taki znak położony wgórze

i wygrywa się tak

Posuwnik czteronótny wyobraża się takimże znakiem lecz położonym po prożcie, lub na wirzchu między iedną i drugą nótą.

np:

wygrywa się tak

drugi przykład:

wygrywa się tak.

albo ieszcze z basem tak

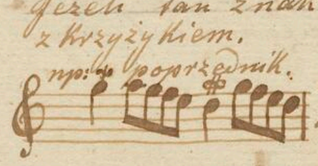

M/295

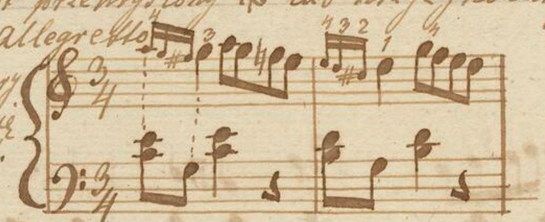
40

Jeżeli ten znak iest przekrzyżowany ♯ to ♮ krzyżykowany ♯ wtedy dolna dodatkowa nótka bierze się iakby z krzyżykiem.

np: poprzednik.

wygrywa się tak.

np. poprzednik.

wygrywa się tak

Jest ieszcze ieden rodzay poprzednika zwanego Mordent, wygrywa się tak.

wyobrażaiący go iest taki.

Znak

Mordent iest dwojaki, albo z iednym poruszeniem /: iakiesmy dopiero widzieli :/ albo z kilkoma.

np.

Jego znak iest taki.

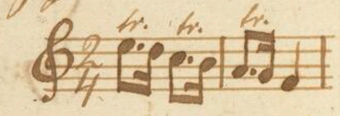

Jeżeli Mordent ma wiele poruszeń, nazywa się Triller, po włoszku Trillo: i wykonywa się tak:

np.

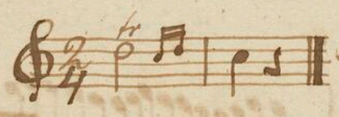

Jego znak iest taki.

NB. Jeżeli tempo iest prędkie, wtedy Tril mniey poruszeń, ieżeli zaś powolne, ma ich więcey. Tril iest dwojaki, ieden bez posuwnika /: iakiesmy dopiero widzieli :/ drugi z posuwnikiem czyli z przykończeniem.

np:

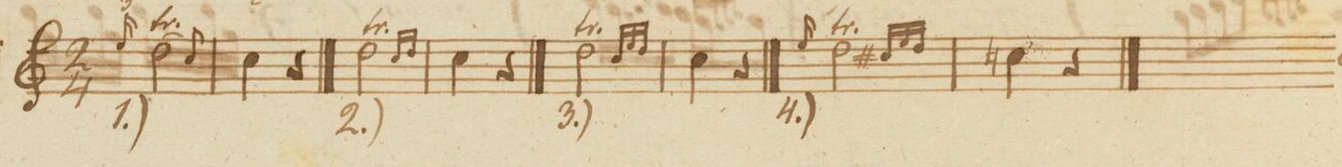
wygrywa się tak.

Allegretto.

Przykończenia tryllu są rozmaite.

np:

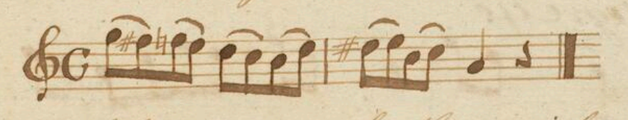
etc...

M/295

NB. Starać się trzeba aby palce iak nayrownicy tril wybiiały, wprawiaiąc ię naprzod zwolna, potem prędzey nareszcie bardzo prędko, aby tylko nie nazbyt drobno; Przytem pamiętac zawsze com niedawno powiedział że, ieżeli Tempo iest powolne, Tril ma więcy poruszeń, a mniey ieżeli żywsze. Słowem: Tril niema oznaczoney liczby poruszeń, te zależą od Tempa, od wprawności i smaku graiącego.

3^tio O Znakach Informacyinych.

Znak taki ⁀ zwany po włoshu Legatura, Legato, po polsku Związlik, ostrzega, aby nóty nad któremi on się znayduie wygrywac związle, gładko bez wybiiania. np: Związliki nadaią Melodyi rozmaitą postac według ich odznaczeń; p: Obacz następuiące przykłady: / NB. W miiescu gdzie się ieden związlik kończy a drugi zaczyna, palce powinny się od klawisza odiąć i mocniey uderzyć pierwszą nótę następnego związlika.

np:

Te zaś które teraz następuią są związlikami przeciw – bitnemi czyli Synkopnemi, bo poczynaią od przeciwney nóty.

np: etc: . .

Kropki pod związlikiem nad, lub pod nótami takie ..... nazywaią się po Włoshu Staccato, i znaczą miękkie a krótkie wybiiianie, czyli lekkie odrywanie palców, po uderzeniu każdego klawisza.

np:

Kropki bez związlika nad, lub pod nótami, takie ..... znaczą twarde a krótkie wybiiianie każdey nóty.

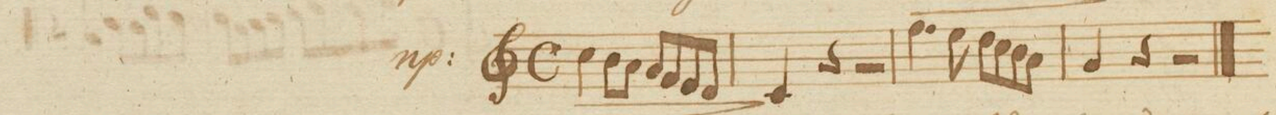
np:

M/295

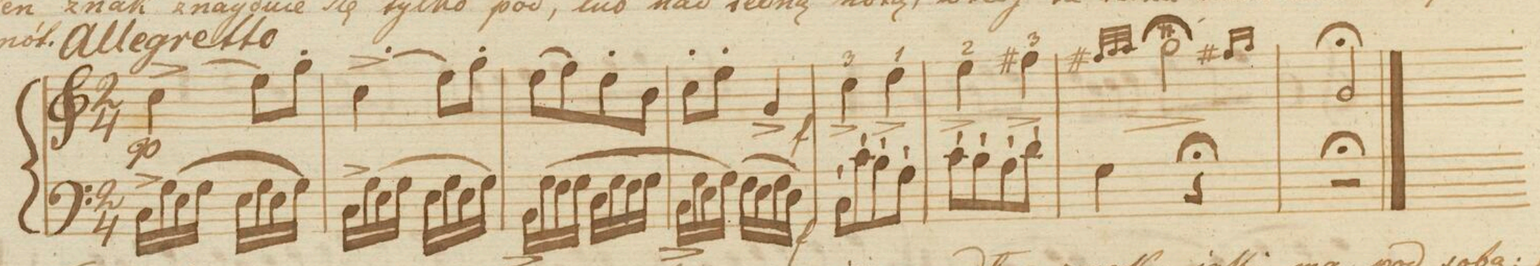
Krzyżki nad, lub pod nótami takie ++++ znaczą twardsze i cięższe wybicie każdey nóty, to iest: mniey krótkie od tamtych.

np:

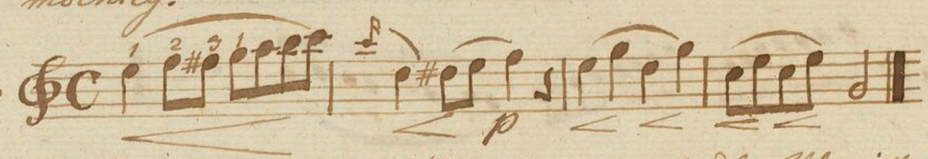
Połączenie i kombinowanie tych wszystkich znaków iest nieskończenie rozmaite, a zatem zostawiamy dalsze ich rozpoznanie własnemu doświadczeniu ucznia. — Znak taki > iest tym samym co decrescendo, czyli, zciszanie; to iest: gdy ten znak stoi nad, lub pod kilkoma nótami, wtedy naypierwsza nota uderza się mocno, a następne co raz słabiey.

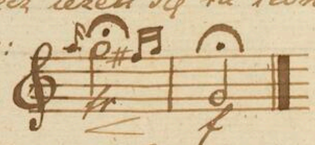
np:

Jeżeli ten znak znayduie się tylko pod, lub nad iedną nótą, wtedy ta iedna nota uderza się mocniey od innych nót. Allegretto

np:

NB. Ten Tril trzeba rozpocząć mocno, potym go zciszac podług znaku iaki ma pod sobą: przytem uważac należy że nad nim iest Korona, azatym można go przydłużyć według upodobania. Ten sam znak ieżeli iest przeciśnie obrucony tak < wtedy nazywa się crescendo czyli wzmaganie: to iest, ieżeli stoi nad, lub pod kilkoma nótami, wtedy naypierwsza nota uderza się słabo, a następne coraz mocniey.

np:

Taki znak pod, lub nad iedną tylko nótą niczem iest dla Klawikordu: lecz ieżeli się ta iedna nóta trilluie, wtedy tril ma być zrazu cichy, potym coraz mocnieyszy: np:

Trafia się często złączenie tych dwóch znaków, ale i w takim zdarzeniu każdy z osobna swoią powinność

M/295

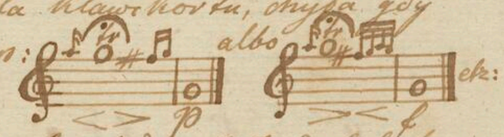
nosć odbywa. np:

albo

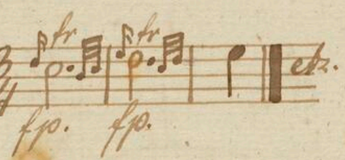
Złączenie tych dwóch znaków pod iedną tylko nótą, rowniez niczem iest dla klawikhordu, chyba gdy się ta nóta tryluie, wtedy według tych znaków trzeba trillem zarządzić, np:

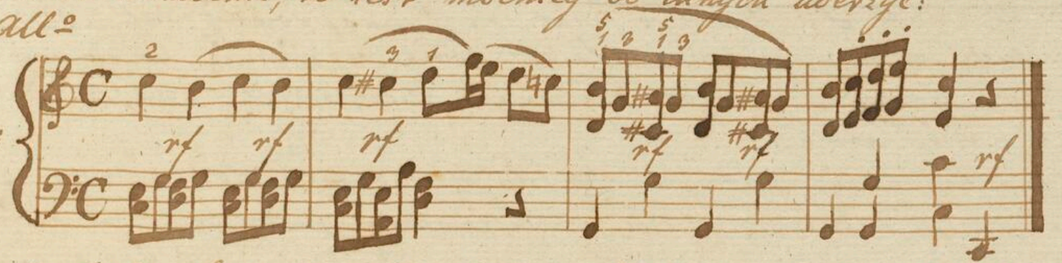
Znak taki fp: znaczy forte i zaraz piano: to iest: uderzyć mocno tylko ten ieden akord lub te iedną nótę, pod którą taki znak stoi, a resztę ciszyć. np:

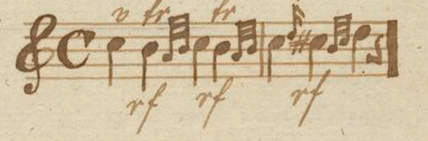
Trił, z takim znakiem, tymże sposobem ma się wykonać. np.

Rowniez znak taki rf. /: rinforzando :/ ostrzega, aby tylko ten ieden akord lub te iedne nótę pod którą stoi wzmocnić, to iest mocniey od innych uderzyć:

Toż samo o Trilu z takim znakiem np:

Znak taki sf: /: sforzando :/ każe tylko ten ieden akord lub te iedną nótę pod którą stoi bardzo silnie uderzyć.

NB. Osemki pod nótami w basie znaczą przebranie do tych nót oktawy niższey: Osemki zaś gdyby były nad nótami basowemi znaczyłyby przebranie oktawy wyższey.—

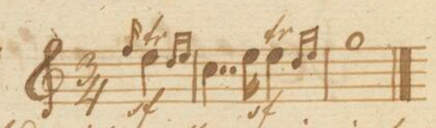
Tril

M/295

OPCARD 101 V4

44 Trił zeznakiem sf: wybiia się silniey od innych nót, np:

Znaki rf. sf. maią czasem przy sobie P. to iest rfp. sfp. wtedy ich wykonanie iest podobne do wykonania fp. ſ: o którem dopiero musieliśmy :ſ Nareszcie znaki taki ten ſ: tenuto :ſ wymaga, aby akord lub notę nad którą stoi uderzyć mocno i przez całą iey wartość zrowną mocą wytrzymać:

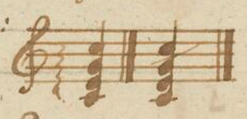

Trił z takim znakiem ten: wybiia się z rowną mocą przez cały iego czas

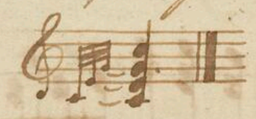
Zdaie mi się że iuż uczeni wiedzą o tem że znak F. Forte, i znak P. Piano, rośnie iak crescendo, decrescendo, niedoiedney lecz do wszystkich następnych nót władzę swoią rozciągaią, co do wielu innych znaków Informacyinych, takowe uczeni w Zbiorze Terminów Muzycznych znaydzie z obiaśnieniem. Wspomnę tu ieszcze tylko o niektórych.

Akord ſ: Zgodnik :ſ uderza swe noty albo razem, albo cokolwiek nierazem: ieżeli uderza nierazem, wtedy się nazywa uderzeniem Arfikowanym ſ: Arpegio :ſ NB. Arfikowanie poczyna się od dołu, wytrzymuiąc zarowno wszystkie przebywaiące do Akordu noty: a znak Arfiku iest taki ⁓ lub taki ⁓

np:

wygrywa się tak

Jeżeli w obudwoch razem rękach są akordy Arfikowane, lewa, iako maiąca dolne noty, poczyna cokolwiek wprzody od prawey:

Czasem i oktawy są arfikowane np.

wygrywa się tak

M/295

Arfik wyraża się wroznaitey postaci, i iest albo arfikiem akordowym, albo akordowo-spiewnym czyli gammicznym.

Arfik akordowy.

Arfik akordowo-spiewny uderza noty spiewne mocniey od innych, i z przybrzymaniem dłuższym od innych.

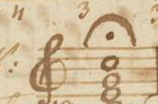
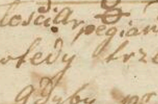

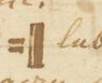
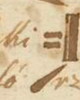
na lewą rękę.

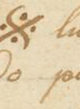
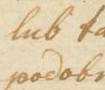
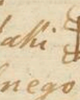
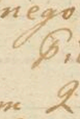

w Lewey ręce.

Jezeli Akord iest napisany po prostu z podpisem Arpegiando tak: wtedy trzeba go Arfiłowac ziakiegokolwiek postaci bez przystanku przez cały czas iego trwałości. Arpegiando. Toż samo gdy się taki Akord wydarze z podpisem Trymolando lub Trymando tak: wtedy trzeba go Trymolowac przez cały iego czas: obacz o Trymolowaniu Akordów: / na karcie 37. Trymolando. gdyby przy takich zdarzeniach znaydowały się ieszcze znaki Expressyine iakoto np: < > ff: ff: fp: etz. wtedy podług nich głosem zarządzic.

Znak taki lub taki nazwany Repeticya: Powtórnik: / znaczy powtorzenie iedney części: zas taki lub taki znaczy powtórzenie iedney i drugiey części: taki znaczy Repetycią czyli powtórzenie pewney liczby taktów.

Taki znak lub taki albo ieszcze taki nazwany po włosku Segno, po polsku Zwrotnik znaczy powrocenie do podobnego znaku. Znak przy powtórzeniu taki 1ma Volta 2da Volta znaczy aby za drugiem przegraniem Pierwszey części, opuscic oddziałkę z podpisem 1ma Volta, a wziąsc zaraz oddziałkę z podpisem 2da Volta.. Znak taki znaczy podzielenie sztuki na części bez powtarzania onych.. Nareszcie: Znak taki Ped: pedal. znaczy przecisnienie pedału szumnego czyli Pedału forte; lecz wtedy, graiący powinien delikatnie i bardzo ostrożnie przebierac aby fałszywych tonow nie trącał, bo wtakim razie zrobiłbysię szum nieznosny. Takowy podpis ped: służy aż do znaku takiego ✢ który znaczy odięcie nogi od pedału;
W następuiącym przykładzie znaydziesz te wszystkie znaki.

M/295

OpCARD 101 | V4

Moderato quasi andante /: quasi; znaczy niby, iakby, nakształt :/

Rando

p

f

fen

pp

Magiore

pp

pedal

Koniec

sf sf sf

1ma Volta 2da Volta

ped ped ped ped ped

1ma Volta 2da Volta

D'al Segno

Zwrocic się do podobnego znaku który wolej sztuce znayduie się na początku. Więc znowu z początku aż do podpisu koniec: poczem opuściwszy całe Magiore, rozpocząć dalsze część.

Tu trzeba uważac że ta część ma cztery bemole, to iest, z Gomm As.

M/295

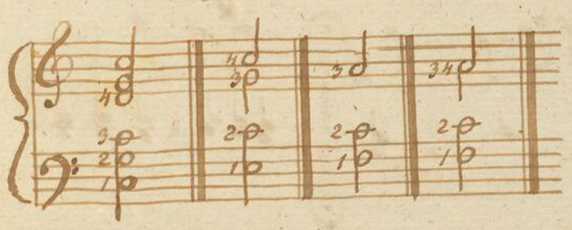

Tymze sposobem co wyzey potem cado.

Cado.

4to O nierownych Odmianach Not.
w Pochodzie Akordów, i o Pauzach w Akordach.

Wiemy ze Akord iest to zgodnosc kilku razem uderzonych tonów. w Akordzie każdy ton będziemy odtąd uważac za osobną część Akordu; powiemy więc, że ten lub, ów Akord składa się z tylu i tylu części: np: następujący 1wszy Akord, składa się z Sześciu części: 2gi z czterech części. 3ci z trzech części, etc:..

Ten ostatni Akord, iest także złożony z czterech części bo nóta w Skrzypcowym kluczu a iest podwóyna przez kryszkę wdole i w górze.— Trzeba nam teraz wiedzieć, że w pochodzie wielu Akordów, niektóre części maią wielkie nóty zostaią na miejscu gdy tym czasem w innych częściach znayduią się nóty prędsze: Więc te wielkie nóty trzeba wytrzymac mierne przez cały czas ich wartości, pod czas których innemi palcami wygrywaią się nóty prędsze.
Oprócz tego każda część może miec swoie pauzy, gdy inne części pracowac będą. W kompozycyi takiego rodzaiu bardzo trzeba uważac na Synkopy, a palce układac ile się mogą dac naylepiey.

M/295

48 Moderato

No 1.

Legato

rezem

cresc

fen

razem

Kto takiego rodzaiu Muzyki wykonać nieumie, ten ieszcze mało Muzycznej nauki posiada.
Zapomniałem powiedzieć że, przy ostatnich nótach w takcie trafiaią się często nóty z przeniesioną kropką do następuiącego taktu.
W takowym przypadku, przeniesiona kropka do następuiącego taktu, staie się Synkopą.

No 2.

Vivace.

da Capo.

M/295

5.to Pozostaie nam ieszcze powiedziec O Aplikaturach w Ogólności

Bez których niemożna dobrze do dobrego grania.

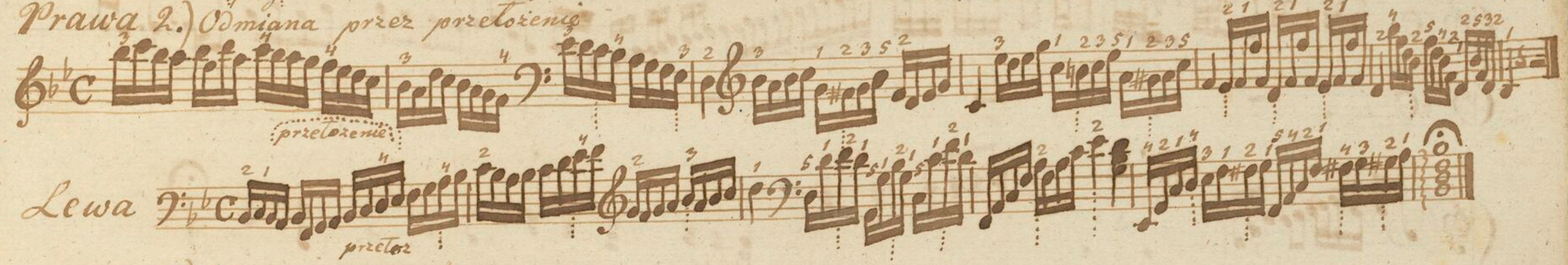
Aplikatury są to odmiany Pozycyi palców; dla tego będziemy ie nazywać poprostu Odmianami, Odmian Aplikaturnych iest więcey dziesięciu /: do których prosze aby iak nayusilniey palce Obudwóch rąk, lecz z osobna, wprawiać :/

1.) Odmiana przez podeyscie: NB: uważac dobrze z iakiego tonu są przykłady.

Każdy przykład dopoty wprawiać dopoki gładko niepoydzie.

2.) Odmiana przez przełożenię

3.) Odmiana przez pogoń i ucieczkę:

M/295

50.

Lewa

4.) Odmiana przez opuszczenie palca:

prawa

(jeden palec opuszczony)

Lewa

5.) Odmiana przez rozszerzenie czyli dosięganie

prawa

Lewa

pedal

ped:

ped:

ped:

6.) Odmiana przez odebranie

Andante

dolce

Odebrać z piątego na 1/2 nie puszczając klawisza

Lewa

M/295

7.) Odmiana przez Skok:

prawa

Lewa
alla Field

8.) Odmiana przez odebranie ręczne.
9.) Odmiana przez krzyżowanie czyli przełożenie ręczne.
10.) Odmiana przez splątanie ręczne.

Te trzy Odmiany weźmiemy przykład. NB: Uczeń powinien tu uważać że nóty wiązane wdole należą zawsze do lewey ręki, a wiązane wgórze do prawey. litera P. znaczy prawą rękę.

Capriccio. /: Marzenia dziwaczne :/

alla Müller.

np.

/: Odebranie :/

przełożenie

Lewa ręka na wierzchu
Splątanie

Krzyżowanie

M/295

52

cres

pr

Lewa

prawa na spodzie

guasi muloco

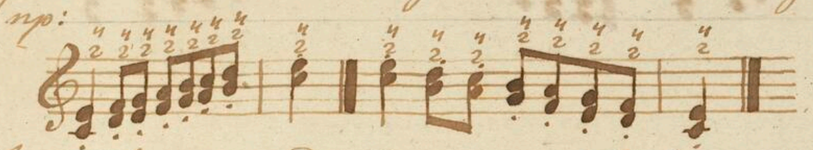
pedal

prawa na spodzie

60

II.) Pozostaie mi tylko mowic ieszcze o Odmianach czyli Aplikaturach uchwytnych. Te są wielorakie. iako to: w Akordach, w Oktawach, w Arfitach, w Tryllach, etc: dotego iedne są wybijaiąco-dwuyne, inne zwięzło-dwuyne czyli czołgaiące. A chcąc do każdey dac przykład musiałbym się ieszcze bardzo rozszyrzyć. Przestanmy więc tylko na niektórych przykładach, które będę stosował naybardziey do znanych nam aur gamm. Trzeba nam tedy wiedzieć że pochod gammy lub Akordow może być Tercyowo-dwubrzmienny. i Sextowo-troy-brzmienny.

np:

np:

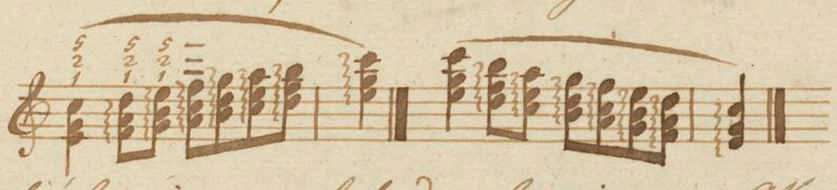
Jezeli tercyowo-dwubrzmienny i Sextowo-troybrzmienny pochód, ma być wybitny, używa się nieprzemiennych palcy: iak okazuią powyższe przykłady :/ Jezeli zas tercyowo-dwubrzmienny pochód ma być zwięzły, używa się przebieraiącey Aplikatury.

np.

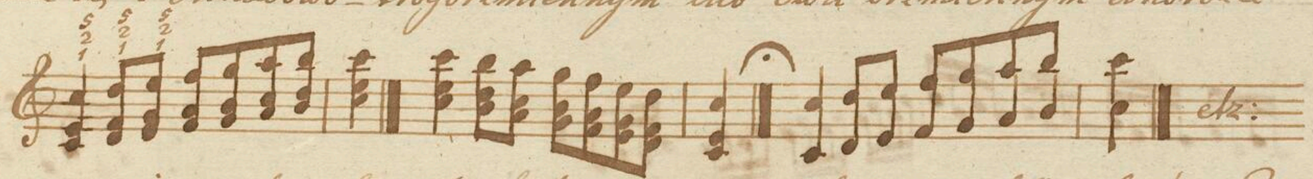
Sextowo-troybrzmienny pochód, iezeli ma być wykonanym zwięzle, lubo zawsze bey samey i nieprzebierney używasię Aplikatury, trzeba iednak unikac wybitności przez czołgaiące prowadzenie ręki które odbyć się może tylko przez nieznaczne artykowanie każdego Akordu.

np.

Toż samo rozumie się o Oktawowo-troybrzmiennym lub dwu brzmiennym Akordzie

np.

Uczeń teraz powinien wprawiac palce obu rąk w stałowe Gammy, a to ze wszystkich tonów. Przestrzegaiąc go za wczasu że w tonach krzyżykowanych i bemolowanych należy mu unikac brania krótkiego klawisza pierwszym palcem, tak w tercyowo-dwubrzmiennych pochodach zwięzłych i wybitnych: iako też w sextowo-troybrzmiennych pochodach z więzłych i wybitnych /: wyiąwszy pochody Oktawowe

M/295

54

wowe wszelkiego rodzaiu, w których użycia wielkiego palca uniknąć niemożna: / obaczmy następuiące przykłady.

Lewą ręką może to wygodniey wykonać Oktawą niżey.

Rozumiem że uczeń potrafi sam wykonać z każdego tonu i obiema rękami troyrzędny pochód nietylko Oktawowy ale nawet Sextowy: gdyż w Oktawowym nietrzeba mu pamiętać o żadney przemianie palców, a w Sextowym tylko o wielkim palcu w stosunku z białym klawiszem. (*) Ale w pochodach tercyowych, wymaga się dowcipnego układania palców. —

Weźmy za przykład niektóre. Niech będzie Tercyowy pochód np:

z Tonu Es.

z Tonu As

z Tonu Des

z Tonu H.

Zapewne dowcipny uczeń biorąc wzór z powyższych przykładów potrafi sobie ułożyć palce do pochodów ze wszystkich tonów, a za dowód dobrey Aplikatury niech bierze naywygodnieysze i nayptynnieysze przebieranie. Dobrze będzie ieżeli uczeń zastanowi się nad tym, że powyższe pochody mogą być w rozmaitych postaciach. np: Pochod tercyowy może być w takiey postaci:

np:

albo zacząwszy od Tercyi.

etc...

W takowey postaci użyć można naywygodniey 4te i 5te palca bez żadnego wyjątku tak w prawey iako też i lewey ręce

(*) w Sextowym pochodzie trzeba naprzód wziąść małym palcem ten ton z takiego mamy wykonać pochód sextowy, a wdole dopiero dobrać trzeby stopień i względem niego trzeci, ieżeli te pochody trudno będzie uczniowi wykonywać z pamięci, będzie mu zapewne łatwiey wypisać je sobie znaiąc iuż wszystkie gammy, z ich krzyżykami i bemolami, a dopiero z własnego pisma wygrywać. —

M/295

ręce a to ze wszystkich tonów, tak w sposobie wybitnym izwiertem. Bochód Terzowy w takiey postaci, urywa Od-
miany przez pogoń i ucieczkę.

np:

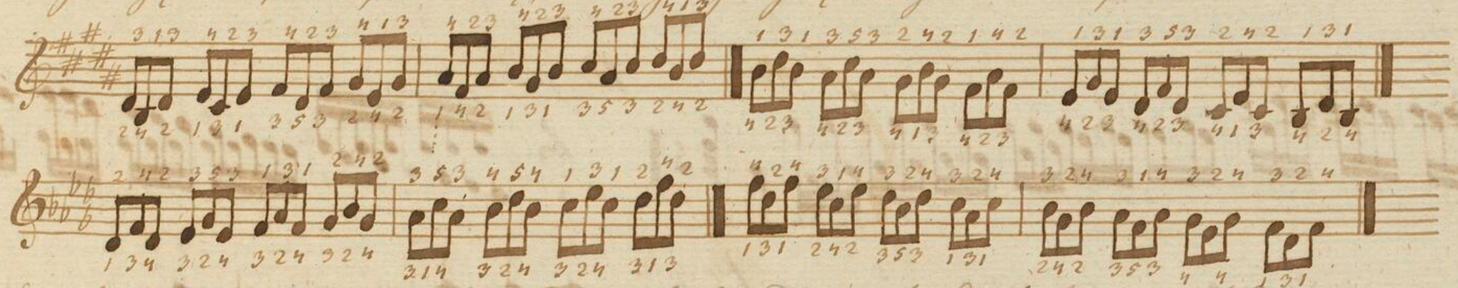

I tak ze wszystkich tonow uważaiąc naybardziey w tonach zwielu krzyżykami i zwielu bemolami, aby nie-
brac ile możności krótkiego klawisza wielkim palcem. Obacrmy inne przykłady, w których wielki palec
do krótkiego klawisza musi być czasem użytem.

Te same przykłady mogą mieć postać przewrotną, a wtedy wymagaią innego układu palcc.

np:

Uważny uczeń podrafi z powyższych wzorów utworzyć sobie dogodnie palce do takowych pochodów ze wszystkich
tonów, co zaś do pochodów Akkordowo-akordowych wrozmaitych postaciach te prawie zawsze zachowuią ied-
nakowy układ palcy we wszystkich tonach np:

1.)

2.)

M/295

Co zas wrozmaitych postaciach Sextowych pochodow, mogą się zdarzyć niektóre odmiany w palcach.

np:

Tenże pochod w innej postaci wymaga innego układu palcy.

np:

etc. . . .

W zwiększych Oktawach Gammy Chromatycznej, można sobie tak ulżyć.

np:

Są ieszcze rozmaite układne odmiany uchwytne, które trzebaby choć cokolwiek poznać.

przy. 1.

Przy. 2.

Przy. 3.

Przy. 4.

prawą

Lewą

Oktawę niżej

Przy. 5.

M/295

Przy. 6.

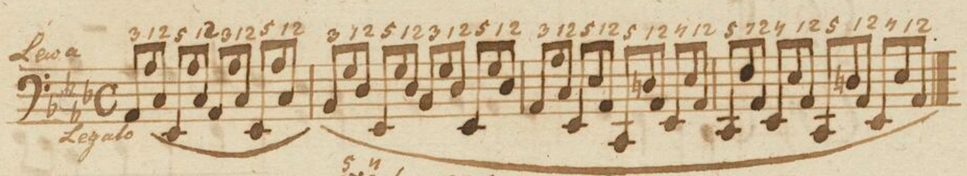

Znayduią się także Akordy Gitarowane.

prawa

Lewa

Legato

Zdarzaią się też tryle z nutami uchwytnemi.

np:

Na ostatek, znayduią się sztuki w których pochody środkowe kombinuią się rozmaicie, potem też rozmaicie się powtaraią: to iest, raz palcami prawey ręki, drugi raz lewey.

Moderato

np:

M/295

58 Takie wypadki zdarzają się naywięcey w Fugach i Kanonach, gdzie się pochody imitują wroznych kombinacyach, a przeto chwytać należy do nich aplikatury bardzo uważnie. /: Przepomnicy sobie wzmiankę „ o nierównych odmianach nót wpostępie akordów, iako też o pauzach w akordach, na karcie. 47.

antr- akt. czyli, między- akt z Opery Jadwiga.

allo molto.

M/295

Gdybym bi chciał wykazac wszystkie kombinacye i mieszanine wszystkich aplikatur iakie się wydarzac mogą, musiał bym napisac wiele Tomów, i z niemi niebył bym wstanie ieszcze obiąc ogółu: Któż albowiem zgadnie co ieszcze w przyszłości będzie wynalezionem i iakim kształtem wydoskonalonem? A że iedynym celem moim było Systymatyczne wykazanie zasad, przeto o dalszey wprawie Palców rozciągać się niebędę, ile że przedemną, biegli Mistrzowie muzyki Klawikordowey, pisali o wprawie palców z dalką wyktadnością iakiey ia zapewnę nieposiadam. (*)

Co do Melody expressyiney, tey żadna pisana szkoła nieiest wstanie udzielic, gdy idzie o wzbudzenie i sprostowanie uczuc, wtedy potrzeba zasiągnąc rady biegłego Nauczyciela, albo przysłuchiwac się biegłym Kunsztownikom wszelkiego rodzaiu Muzyki, albo nakoniec oddac się swemu własnemu uczuciu, pamiętaiąc na następuiące przestrogi:

1.) Nieżąday dopoły nowości, dopoki się dokładnie niewynucisz tego co masz przed sobą.

2.) Uważay zawsze na porządny układ palcy, bo zniego tylko wynika płynne, pewne i przyiemne granie, częste zmiany bez potrzeby, psuią porządek i sprawuią nieład, gdzie niema ładu, tam niema żadney pewności, gdzie tey niema, tam niema ani pięknosci ani przyiemności, wszystko się wiecznie zaczyna i wiecznie urywa; A wtakim stanie, czuie się tylko przykrość; Odmień wtenczas tylko kiedy uczuiesz istotną potrzebę.

3.) Nieśpiesz Tempa bez przyczyny, i niepsuy iego równości.

4.) Uważay na znaki Informacyine i expressyine.

5.) Palce wytrzymuy na klawiszach tyle tylko ile wymiar nót wymaga, bo wielu rzucaiących się maią te wadę że, albo niedotrzymuią wielkiey nóty, albo przetrzemuią matą, albo wszystkie paley zostawiaią na klawiszach.

6.) Nie należy zbytecznie ręki, bo nieotrzymasz biegłosci ani przyiemności w graniu.

7.) Strzez się pracowac wiele pierwszym i piątym palcem, osobliwie na krótkich klawiszach; bo te dwa palce przez własną krótkość, są mniey giętkiemi od innych. Lecz gdy potrzeba wymagac będzie, użyi ich śmiało.

8.) W Basię gdy masz czystą Oktawę, niedobieray do niey Akordu, bo ta wada iest nieznośną a zarazliwa dla wszystkich bierz iq często.

9.) Nie używay pedału, tylko tam gdzie iest naznaczony, albo gdzie iest stały Akord.

10.) Jeżeli wciągu sztuki znaydziesz iakie przebiegi trudne, powtarzay ie tak długo, poki się niewprawisz, poczynaiąc wpierwszych razach z wolna, a wnastępnych co raz prędzey.

(*) Szczególniey zalecam szkoły panów Clementi, Cramer, Steibelt, Müller, Dusek.

M/295

11.) Nie czyń swoich dodatków ani trylli'ków: to staie się niebardzo przyiemnem u wprawnych, coż dopiero u uczących się iest to Muzyczna kokieterya, która doświadczonym i prawym znawcom niewiele sprawia omamienia, tym mniey gdy iest użytą niezręcznie i niewczesnie.

12.) Stawy się mniey obiegłe czytanie nót, a więcey o wyuczenie się przedniewzięty sztuki: bo kto się poświęca biegłemu czytaniu nót, ten niewygrywa podług płynney aplikatury, ale podług przypadkowego uchwytu palców: ⁝przepomniey sobie przestrogę 2ą⁝— Niewierz wiec, że iest nawiecie tałki czytacz nót Klawikordowych któryby naytrudnieysze sztuki wygrywał od razu iak się należy: iest to rzebacz który kaligry dzieło, a rany zadane, obwija swemi Akordami lub Basarzami które do całości nienależą bynaymniey. Ja wcale nielubie dziwić się biegłości w czytaniu, ia lubie rozkoszować się w wyuczonem i dobrze wykonanem graniu, które zaymuie wszystkich, i daie poznać że graiący nietylko zgłębił mysl Autora, ale przez swoie mocne uczucia podniósł iego sztukę. Jednak nienależy zaniedbywać wprawy do czytania nót, ia chciałem tylko przestrzedz aby się zupełnie tylko temu nieposwięcać.— Odtąd więc trzy kwadranse twoiey Lekcyi na wyuczenie się iakiey sztuki i na powtórzenie niektórych dawniey nauczonych; Kwadransik zaś odtąd nauczanie co raz innych nót; a wolnego czasu od twoich prac, poswięć małą część na Exercytowanie trudnieyszych niektórych mieyść, Gamm i Akordów wrożnaitych postaciach, słowem na to co ci się tylko wydaie trudnem.

13.) Jeżeli chcesz iakąś rzecz zagrać, dla tego z wszelkim uczuciem i przytomnością umysłu, wyucz się iey dobrze: bo gdy będziesz pewnym swego, nieżmięszasz się. A ieżeli ci się uda zagrać dobrze będz zkroonnym, bo wysokie osobie mniemanie iest trucizną wydoskonalenia: pamiętay zawsze o tem że doskonałość niema końca.

14.) Nagryway Uwerture albo mało gryway, bo ręka od nich ciężeie i aplikatura się psuie, chiba poźniey gdy nabierzesz więcey siły i doświadczenia.

15.) Jeżeli sztuka którą grasz sprzykrzy ci się kiedy bardzo, zaniechay ią, bo nietylko, przypominaiąc ią sobie, będziesz się mozolił bez smaku, ale czas nato tozony będzie straconym daremnie: obrac go lepiey na co nowszego, cieklawszego a przeto pożyteczniejszego.

16.) Używay naywięcey dzieł Autorów zaleconych, i staray się słyszeć rozmaitych Wirtuozów abys nabrał dobrego smaku: innych zaś Autorów dzieła próbuy i sądz o nich iak możesz, poczynaiąc od wyrazów, Mniemam zdaie, Bo chcąc sądzic zgruntu Autora, trzeba także być Autorem; Czucie nie iest ieszcze rozumem. Doskonałość kunsztów niema końca, i ia też na wszystkie wypadki przestróg dać nie iestem wstanie. Zastanawiay się sam, baday i niech ci Bóg zresztą dopomoże.— Poźniey będę się starał, oydac wkrótkości Drugą Część wykładu Systematycznego zasad Muzyki, w którey będę usiłował naywyraźniey wykazać, stosunek tonów między sobą, czyli Ruchomą budowlą Harmonii, co nazywaią inaczey Basem jenerałnym,

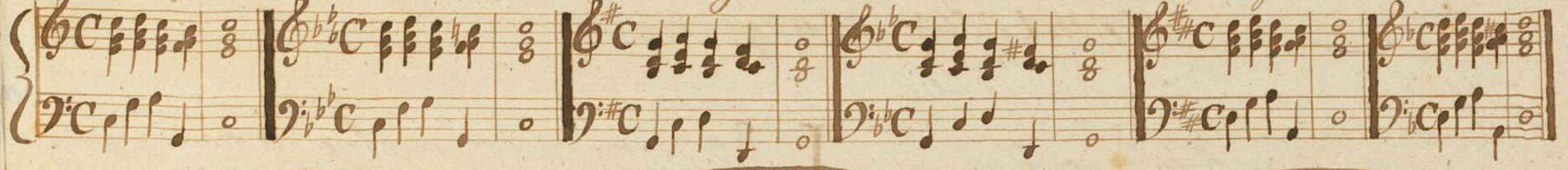
Radbym

M/295

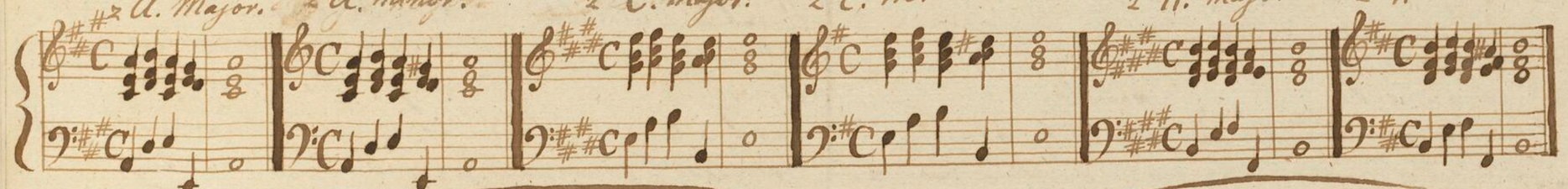
Radbym ieszcze aby uczeń nauczył się napamięć Kadencyi z Kardego tonu których iest 24.— choćby się tylko iedney nauczył przy Kardey Lekcyi, to we Dwudziestu czterech Lekcyiach warney nauczy się rzeczy, która będzie przygotowaniem do Basu jeneralnego.

Cadencye.

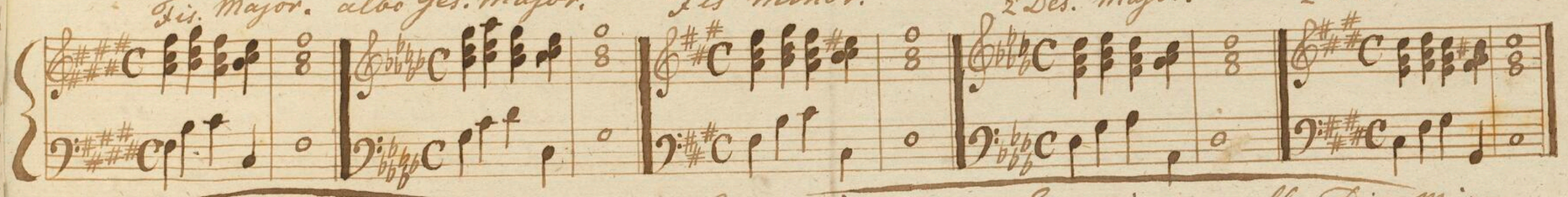
z C. Major. z C. Minor. z G. Major. z G. Minor. z D. Major. z D. Minor.

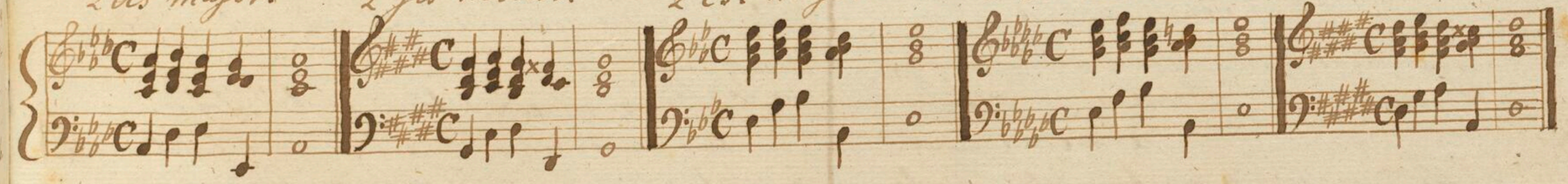
z A. Major. z A. Minor. z E. Major. z E. Minor. z H. Major. z H. minor.

Fis. Major. albo Ges. Major. Fis Minor. z Des. Major. z Cis. Minor

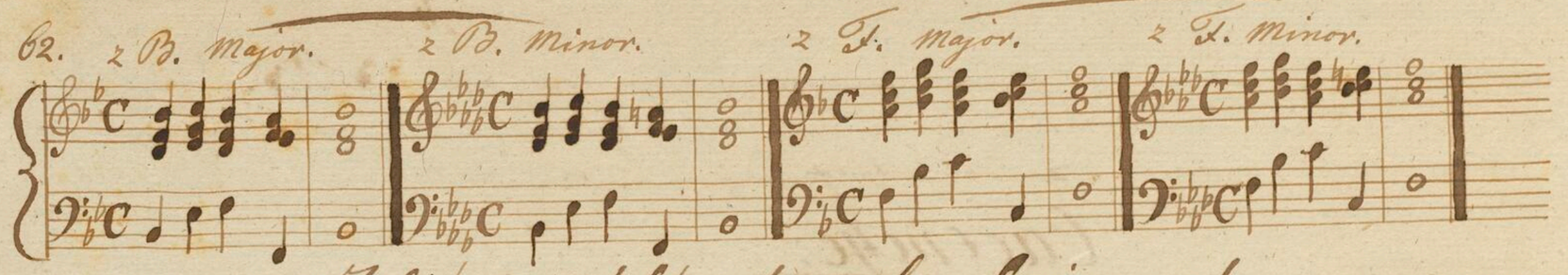

z As Major. z Gis Minor. z Es. Major. z Es. Minor. albo Dis. Minor.

M/295

62. z B. Major. z B. minor. z Fis. Major. z Fis. minor.

Zbiór niektórych potrzebnieyszych Terminów muzycznych.

NB. Nie są one przetworzone na Polski język lecz tylko tłumaczone.

1. Ruchy powolne.

Grava /: pesant, lourd :/ ociężały, leniwy.
Tardo /: tardif, lent :/ opoźniaiący, ociągaiący.
Lento /: lent :/ powolny.
Largo /: large, ample :/ rozwlekły, obszerny.
Adagio /: doucement, lentement :/ pomału, z wolna.
Larghetto żywiey od Largo.
Andante, andare /: marcher :/ bieg poważny iednak żywszy od Adagio.
Andantino nieco żywiey od Andante.
Moderato /: modero :/ mierny, umiarkowany.
Maestoso /: majestueux :/ wspaniały, poważny.
Sostenuto /: soutenu :/ wytrzymały, poważny.

2. Ruchy prędkie.

Allo, allegro /: joyeux, gai :/ wesoły, chyży,
allegretto wolniey od allegro.
allegrissimo niezmiernie żywo.
Presto, /: prompt, vite :/ szybki, lotny, bystry.
Prestissimo, iak nayszybciey, niezmiernie bystro.

3. Termina Przemiotne ruchów powolnych

Affectuoso /: affecteux :/ uczuwaiący, przeymuiący się.
Amabile /: aimable :/ luby przyiemny.
Amoroso /: amoureux :/ rozkochany, rozmiłowany.
Arioso aryiny, śpiewny.
Cantabile /: chantant :/ śpiewny, melodyiny.
Grazioso /: gracieux :/ przymilaiący, powabny.
Doloroso /: douloureux :/ cierpiący, boleiący.
Lamentoso /: lamentable :/ wyrzekaiący, żalący się.
Languente /: Languissant :/ omdlewaiący.
Innocente /: innocent :/ niewinny, uymuiący bez przymilenia.
Irresoluto /: irresolu :/ niezmiały, niepewny w rozpoczęciu.

4. Termina przymiotne ruchow prędkich.

Scherzo /: badinage, folâtrerie :/ figlarność, żart, pustota.
Vivace /: vif :/ żywy, rzeski.
Con spirito
Spiritoso } /: spirituex, subtil :/ szybki, lotny.
Con brio /: vivement, gaiment :/ z żywą swietnością.
Risoluto /: resolu :/ śmiało, ważący, odważny.

M/295

Con fuoco /: fea :/ z ogniem, z zapałem.
Furioso /: furieux :/ wściekły, rozjadły.
Brillante /: brillant :/ świetny, ozdobny.
Agitato /: agitant :/ wewnętrznie, miotany, chełbotliwy.

5. Znaki nadające ruchom więcey mocy, powabu. czyli znaki Expressyine.

Forte, f. /: fort :/ mocno, rzesko, głośno.
Piano p. /: bas :/ cicho, pocichu.
Fortissimo ff. /: le plus fort :/ naymocniey, naygłośniey
Pianissimo pp. /: tout bas :/ nayciszey.
Forte-piano fp: głośno pierwszą nutę a zaraz cicho.
Poco-forte pf: niebardzo głośno.
Forzando fz :/: force :/ silić.
Rinforte rf :/: renforce :/ wzmocnić,
Tenuto ten /: tenu :/ wytrzymać.
Crescendo, cres: wznagać co raz mocniey.
Decrescendo, decres: uśmierzać, słabnąć.
Mezza – voce /: demi – voix :/ pół głos, ni cichy ni mocny.
Sotto – voce /: la voix basse :/ głos przytłumiony, niedopełniony, podcichszy.
Dolce /: doux :/ słodki przyjemny.
Diminuendo, dim :/: diminue :/ zmnieyszać, zciszać.
Mancando, manc /: manque :/ niedostawiać, opóźniać, ustawać.
Calando, calando /: cale baisse :/ tłoić zwalniać.
Perdendosi /: perdu :/ ginący, nikący.
Rallentando /: relache :/ rozwalniać, ostabiać.

Smorzando smorz /: eteint :/ przegasząc uśmierzać zamie-rać.
Morendo /: mourant :/ konaiący zamieraiący.
Ritardando /: ritard :/ retarde opóźniać zwalniać,
Tempo di Giusto /: juste :/ ruch umiarkowany przyzwoity.
Apiacere
ad libitum } /: a volonte :/ iak się podoba, do woli.
a Tempo /: mesure :/ z pomiarem wtakt.
Accelerando /: accelerer :/ przyspieszać.
Con Moto z żywym poruszeniem.
Trillo tr: Trisenie, trzęsienie dwóch tonów na przemian.
Tremollo
Tremendo } /: trembler :/ drzeć.

6. Termina przedane innym.

Assai /: assez :/ bardzo.
Molto /: beaucoup :/ wiele.
Sempre /: toujours :/ zawsze.
Non tanto /: pas autant :/ nie tak bardzo.
Poco /: peu :/ trochę.
Poco – a poco /: peu – a – peu :/ potrochu.
Non troppo /: pas trop :/ nienarzyt.
Più /: plus :/ więcey, bardziey.

7. Termina, ostrzegaiące.

Dal Segno — — — od znaku.
Maggiore /: dur :/ ton Major
Minore /: mol :/ ton Minor
Staccato /: detache :/ odrywać wybiiać.
Legato /: lie :/ związle gładko.
Con espressione — — — z wyrzuceniem, z przyięciem.

Da Capo

M/295

Da Capo /: Ducomencement :/ z początku
Attaca /: attacher :/ idź daley per. przerwy.
Volti /: tourner :/ przewróć.
Seguire / Segue /: suivre :/ iść wciąż za pewnem poruszeniem
Repetere /: repeter :/ powtórzyć.
Imitazione /: imitation :/ naśladowanie.
Bis /: deux fois :/ dwa razy.
Con Gusto ♯ --- z gustem, z smakiem z uczuciem
Pedale --- przecisnąć pedał forte.

Nazwiska Sztuk.

Grywaiących się na Klawikordzie
Bez (przegrywania / accompagnements) innych Instrumentów.

Rozmaite Tance.
Rondo.
Sonata wróżnym składzie.
Varijacye.

Potpurri /: pot pourri :/
Fantazia
Capricio
i przerobione z Instrumentów rozmaitych i z całey Orkiestry iako to:

Symfonia,
Uwertura,
Arye i różne śpiewy.
Tance.
Bitwy a nawet.
Całe Opery etc. . .
zas z przegrywaniem Instrumentów mogą być wszystkie powyższe sztuki; oprócz nich ieszcze.
Concerto w rozmaitym składzie.
Trio.
Quartetto
Quintetto. etc. etc. etc.

Kombinacye Not.

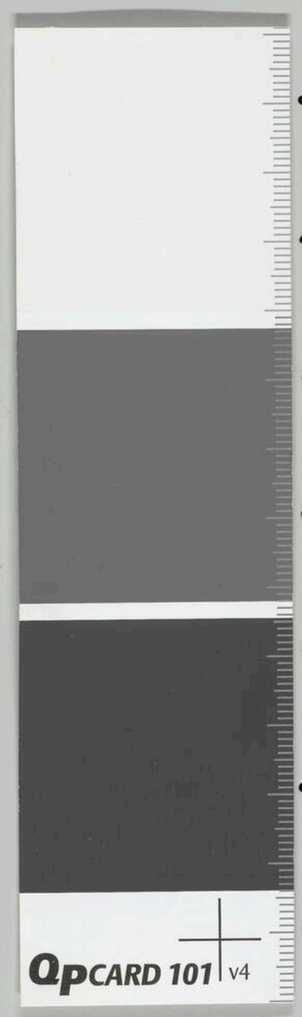
Które uczeń powinien czytać w czasie nauki o Gammach. NB: każdą ręką osobną.

Koniec

M/295

73

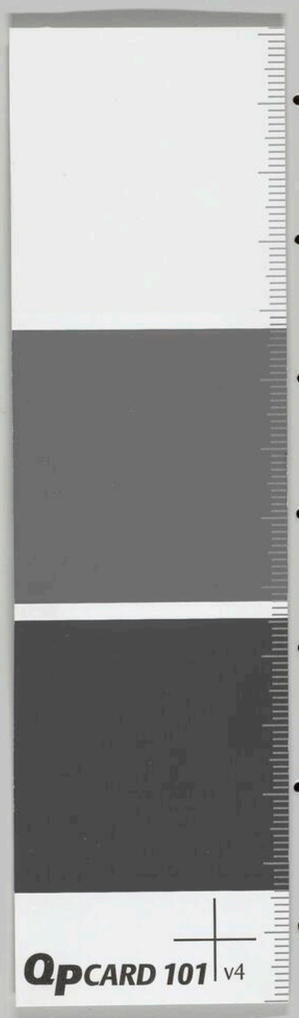
M/295

M/295

75

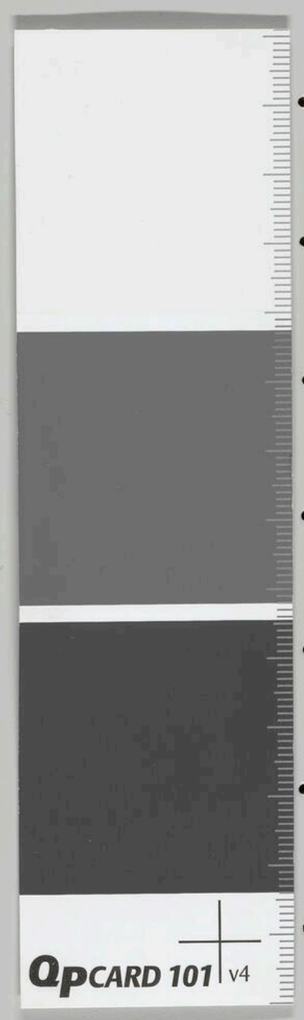
M/295

M/295

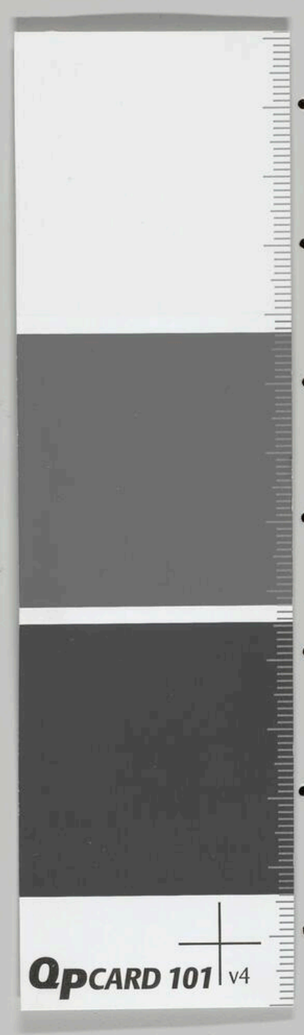
M/295

M/295

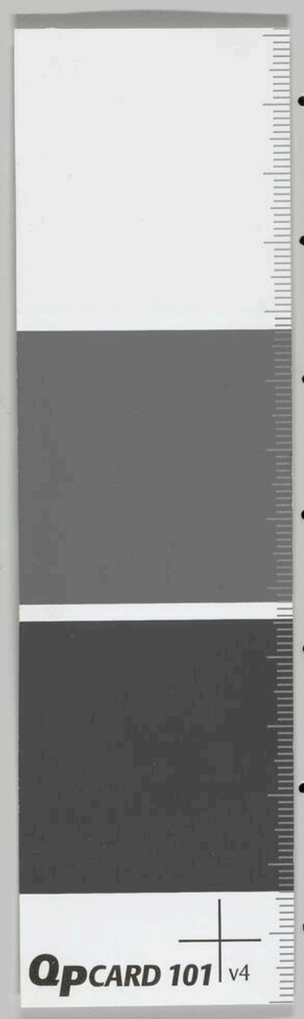
M/295

M/295

M/295